

**Η ΕΠΟΠΟΪΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ
ΑΠΟΤΕΛΕΙ ΤΟ ΠΡΟΑΝΑΚΡΟΥΣΜΑ
ΚΑΙ ΤΗΝ ΖΥΜΗ ΤΟΥ 1821**

Στο γλέντι της Λευκάδας, ο Καποδίστριας κρατάει τον Κατσαντώνη που σέρνει πρώτος το χορό.

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ
Κοινωνιολόγος, Οικονομολόγος, Ιστορικός ερευνητής,
Πρόεδρος του Κέντρου Unesco του Ιονίου

ΛΕΥΚΑΔΑ

Σεπτέμβριος 2020

Ο Πολιτιστικός Σύλλογος Νικιάνας «ΟΙ ΣΚΑΡΟΙ», σε συνεργασία με τον Δήμο Λευκάδας, το Πνευματικό Κέντρο Λευκάδας, τον Αντιπεριφερειάρχη κ. Κτενά Ανδρέα, τον Βουλευτή κ. Καββαδά Αθανάσιο και την Δημόσια Βιβλιοθήκη Λευκάδας, για τις καθιερωμένες γιορτές «Μνήμης και Τιμής» έτους 2020, είχε προγραμματίσει διήμερο εκδηλώσεων στις 11 & 12 Ιουλίου 2020, με θέμα «Τον πρώτο Σημαδιακό Όρκο των Οπλαρχηγών - Ηρώων της Παλιγγενεσίας του 1821».

Οι συνέπειες όμως εκ της προκύψασας πανδημίας περιορίζουν τις εκδηλώσεις μας: Στην επιμνημόσυνη δέηση και κατάθεση στεφάνων στο Μνημείο του Μαγεμένου την Κυριακή στις 19 Ιουλίου και ώρα 11.00 π.μ. και στην έκδοση ανατύπου της ομιλίας που αναβλήθηκε, του ιστορικού ερευνητή κ. Γεωργίου Σκλαβούνου, με θέμα «**Η εποποιία της Λευκάδας αποτελεί το προανάκρουσμα και την ζύμη του 1821**». Το ανάτυπο θα διανεμηθεί και στα Σχολεία της Πρωτοβάθμιας και Δευτεροβάθμιας Εκπαίδευσης Λευκάδας.

Επιμέλεια έκδοσης: Ιωάννα Κόκλα λογοτέχνις – εκπ| κός, πρόεδρος της Δημόσιας Βιβλιοθήκης Λευκάδος

Έκδοση: Ευγενική χορηγία κ. Χριστοφόρου Ηλία Βρεττού, Πλοιάρχου Ε. Ν.

Αντί Προλόγου

Θεωρώ ιδιαίτερη τιμή την παρουσίαση στην Λευκάδα και μάλιστα στη νέα γενιά της, της μελέτης μου, για την εποποιία της Λευκάδας, γιατί από τα μαθητικά και τα φοιτητικά μου χρόνια μέχρι και σήμερα βρίσκομαι σε έναν διάλογο με την Λευκάδα. Βρίσκομαι σε έναν διάλογο με τον Φωτεινό του Βαλαωρίτη, με την Συνείδηση της Γης μου και τον Διονυσόδωτο Απόλλωνα, του Σικελιανού.

Θεωρώ αυτή την παρουσίαση ως ευκαιρία να καταθέσω ένα «μικρό αντίδωρο», ένα βαθύτατο ευχαριστώ στον Σπυρίδωνα Ζαμπέλιο και σε ότι προσέφερε σε μένα προσωπικά, η τεκμηρίωση του, για την συνέχεια του Ελληνικού πολιτισμού.

Αναγνωρίζοντας την ύψιστη σημασία όχι μόνο της γνώσης αλλά και της αγάπης στην τοπική ιστορία, θέλω να συγχαρώ όλους όσους χρόνια τώρα, προσφέρουν στο να διατηρηθεί ζωντανή και ζωοδότρια στην συλλογική μας μνήμη η εποποιία της Λευκάδας.

Ναι, η εποποιία της Λευκάδας αποτελεί το προανάκρουσμα και την ζύμη του 1821.

Ναι, τα Ιόνια Νησιά αποτέλεσαν την Μήτρα και την τροφό του 1821.

Ένα μεγάλο ευχαριστώ στην κυρία Κόκλα και την Βιβλιοθήκη της Λευκάδας για την χαρά και την τιμή αυτής της επικοινωνίας.

«Η εποποιία της Λευκάδας αποτελεί το προανάκρουσμα και την ζύμη του 1821»

Η εποποιία της Λευκάδας αποτελεί ουσιαστικά την κορύφωση των πολυεπίπεδων διεργασιών και προσπαθειών εθνικής (ανα)-συγκρότησης που συντελούνται στα Επτάνησα από την ίδρυσή τους, ως του πρώτου ανεξαρτήτου νεοελληνικού Κράτους, στα 1800. (21 Μαρτίου, με την Συνθήκη της Κων/πόλης μεταξύ Ρωσίας και Ο.Α. Συνθήκη που αργότερα αναγνώρισε τόσο η Μεγάλη Βρετανία όσο και η Γαλλία).

Ως εποποιία της Λευκάδας χαρακτηρίζω τα γεγονότα που κορυφώνονται στο Νησί και στην απέναντι ηπειρωτική Ελλάδα κυρίως από την 27^η Μαΐου του 1807, που φθάνει ο Καποδίστριας στη Λευκάδα, μέχρι την υπογραφή της συνθήκης του Τιλσίτ, (22 Ιουνίου 1807/8 Αυγούστου) και την 9 Σεπτεμβρίου του 1807 όταν υποστέλλεται η Επτανησιακή σημαία, χωρίς τιμές, από τα Κερκυραϊκά φρούρια, για να υψωθεί η Γαλλική, μετά την συνθήκη του Τιλσίτ.

Αναφέρομαι **σε κορύφωση** γιατί η Εποποιία της Λευκάδας δεν ήταν δυνατόν να υπάρξει ως ένα μεμονωμένο επεισόδιο, ως κεραυνός εν αιθρία, κατέστη δυνατή ως ένας κρίκος με σαφή προϊστορία προετοιμασίας, συνέχειας και συνέπειας...

Παρά το γεγονός ότι η ίδια η αλληλογραφία του Καποδίστρια με την Επτανησιακή Γερουσία, τεκμηριώνει σε ημερήσια σχεδόν βάση τα όσα ηρωικά και μεγαλειώδη συνέβησαν, ήταν αδύνατο να προκύψουν αυτά τα κοσμογονικής για την Εθνική μας ιστορία, γεγονότα **ΜΟΝΟΝ** στο διάστημα 2 μηνών. Μόνον στο διάστημα της παρουσίας του Ιωάννη Καποδίστρια στην Λευκάδα.

Κατά συνέπεια η κατανόηση της εποποιίας της Λευκάδας προϋποθέτει έρευνα, και τεκμηρίωση στις ακόλουθες ενότητες.

- Στην Προετοιμασία της.
- Στη Οργάνωση της οχύρωσης σε κοινωνικό και στρατιωτικό επίπεδο.
- Στην πραγματική ταυτότητα της Εποποιίας.
Αμυντική οχύρωση και σύγκρουση, η οργάνωση του Νησιού σε Εθνικό επιθετικό οχυρό;
- Στο βαλκανικό και διεθνές πλαίσιο εντός του οποίου εντάσσεται και με το οποίο συνδέεται.
- Στη συνέχεια και τις επιπτώσεις της.

Η προετοιμασία της Άμυνας της Λευκάδας

Για τις προ του 1807 επαφές μεταξύ Καποδίστρια και Οπλαρχηγών που καταλήγουν και στην συγκέντρωση των κλεφταρματωλών στη Λευκάδα γνωρίζουμε, (χάρη στα απομνημονεύματα του Ν. Κασομούλη, που πρωτο-εκδόθηκαν το 1939), ότι ο Καποδίστριας είχε απευθυνθεί σε πολλούς σημαντικούς οπλαρχηγούς ήδη πριν τα τέλη του 1806, σε μια σύναξη αρματολών που οργανώθηκε στην Κέρκυρα, καλώντας τους από τότε *στη Λευκάδα που κιντύνευε*:

Στην αρματολική σύναξη στην Κέρκυρα, άγνωστη, ως τώρα, βρέθηκε κι' ο φοβερός Κατσαντώνης... Η συνάντηση εκείνη τόσων παλληκαριών, που έγινε, κατά τα μέσα ή τέλη του 1806, έδωσε την ευκαιρία στον Καποδίστρια να τους καλέσει όλους στη Λευκάδα, που κιντώνε νεπολιορρημένη από τον Αλή πασά...

[ΚΑΣΟΜΟΥΛΗΣ, σελ. 60]

Στην Κέρκυρα το 1806 δεν βρέθηκε μόνο ο φοβερός Κατσαντώνης, αλλά και ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, ο οποίος θυμόταν: *εκεί γνωριστήκαμε με τους Μποτσαραίους, έκαμα το Μάρκο αδερφοποιτό* [ΣΤΑΜΑΤΟΠΟΥΛΟΣ, Ο ΕΣΩΤΕΡΙΚΟΣ ΑΓΩΝΑΣ ΤΟΜ Α, σελ. 75]. Είχε φτάσει στην Κέρκυρα κυνηγημένος, έχοντας μόνος αυτός, διαφύγει την εξόντωση των Κολοκοτρωναίων [ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 410]. Από μια τέτοια σύναξη δεν θα μπορούσαν να λείπουν, οι οπλαρχηγοί του κύριου όγκου των Σουλιωτών, που είχαν συρρεύσει στην Κέρκυρα, όταν έπεσε το Σούλι (1803) και ιδίως οι Μποτσαραίοι. Άλλωστε, σύμφωνα με τον Βλαχογιάννη:

...Έζων δε τότε εν Επτανήσω, υπέρ τους 1300 κλέφται, οίτινες μετά των Κατσαντωναίων και πολλών άλλων ελθόντων εκ της στερεάς, εκινήθησαν κατά το έτος τούτο (1805) συνωμοτικώς καθοδηγούμενοι υπό του Ιγνατίου και του Λευκαδίου ιατρού Λουδοβίκου Σωτήρη, παλαιού και ικανοτάτου πράκτορος της Ρωσίας.

[ΒΛΑΧΟΓΙΑΝΝΗΣ, σελ. 182 – *Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας*, σελ. 50-1]

Η εκτίμηση αυτή είναι μάλλον μετριοπαθής. Τον χειμώνα 1805/1806 υπηρετούσαν υπό ρωσικές διαταγές 1.354 Σουλιώτες και 359 Χειμαριώτες, οι οποίοι μάλιστα αποτέλεσαν τμήμα μεραρχίας του ρωσικού στρατού που έδρασε στην Ιταλία [ΒΑΚΑΛΟΠΟΥΛΟΣ, σελ. 412]. Υπάρχουν καταγραφές για Λεγεώνα των Σουλιωτών, 1803, Λεγεώνα των Χειμαριωτών 1805, Λεγεώνα των Ηπειρωτών στην Κεφαλονιά, των Πελοποννησίων στη Ζάκυνθο συγκροτημένη μεταξύ του 1804-5, στη Ζάκυνθο, 600 Μανιάτες στρατολογήθηκαν υπό τον Μανιάτη *μαγγιόρο* (ταγματάρχη) Πιέρο Γρηγοράκη, βετεράνο του γαλλικού στρατού [ΧΙΩΤΗΣ *Ιστορία*, σελ. 339]. Το 1807 ο Κολοκοτρώνης ήξερε κι ένα δεύτερο «πελοποννησιακό» τάγμα στη Ζάκυνθο, υπό τον Αναγνωσταρά. [Κολοκοτρώνη ..*απομν.* σελ 56-57)

Η προετοιμασία δεν αφορά μόνον στην συγκέντρωση δυνάμεων στην Λευκάδα. Γίνεται σε όλα τα επίπεδα και περιλαμβάνει και τις απέναντι των Ιονίων ακτές. Στην Ιστορία της Εκπαιδύσεως εν Επτανήσω διαβάζουμε ότι ο Χριστόφορος Περραιβός και Ανδρέας Ιδρωμένος με άδεια από την υπηρεσία τους, στην Δημόσια Σχολή της Τενέδου, μεταβαίνουν δια υποθέσεις των στην Πάργα (ΚΕΡΚΥΡΑΙΚΑ ΧΡΟΝΙΚΑ-ΤΟΜΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ ΣΠΥΡΙΔΩΝΟΣ ΘΕΟΤΟΚΗ Η ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΙΣ ΕΝ ΕΠΤΑΝΗΣΩ 1453-1864, Εκδ ΚΕΡΚΥΡΑ 1956, σελ, 61)... Νομίζω ότι βάσιμα μπορούμε να συμπεράνουμε ότι, η άδεια των δυο συγκεκριμένων ατόμων την συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, για τον συγκεκριμένο τόπο, πρέπει να ενταχτεί στο πλαίσιο της συνωμοτικής δράσης που αναφέραμε προηγουμένως

Η από κοινού δράση των δυο (διορισμένων από τον Καποδίστρια στην Σχολή της Τενέδου) δασκάλων στην καταγγελία ανά το Πανελλήνιο των προδοτών του Ρήγα αποτελεί τεκμήριο του ως άνω συμπεράσματος.

Αυτή η προετοιμασία που είναι ουσιαστικά προετοιμασία του Ελληνισμού για ξεσηκωμό καταγράφεται από πολλές και διάφορες πηγές.

«Ο μητροπολίτης Ιγνάτιος, που είχε καταφύγει στην επτανησιακή πρωτεύουσα το 1805, μαζί με τον Λευκάδιο γιατρό Λουδοβίκο Σωτήρη, συνεργάστηκε με τον Καποδίστρια για την οργάνωση εξέγερσης στις μεσημβρινές επαρχίες της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας [Χιώτης *Απομνημονεύματα*, σελ. 869 – Φιλήμων Φιλική Εταιρεία, σελ. 105, Τακης Σταματοπουλος. Ο Εσωτερικός Αγώνας Τόμ Α σελ75)].

Η συνωμοτική δράση του Ιγνατίου δεν είναι άγνωστη και σε ξένους παρατηρητές, όπως ο Πουκεβίλ, ενώ γίνεται αποδεκτή κι απ' τη σύγχρονη ιστορική έρευνα. Γράφει ο Πουκεβίλ στα 1824:

Σοβαρώς μαρτυρείται, ότι ο Ιγνάτιος υπήρξε τότε, η ζώσα εστία μιας νέας κατά της Τουρκίας, πατριωτικής συνωμοσίας, ήτις εξυφάνθη εν Κερκύρα, υπό την σκέπη των ρωσικών αρχών, αι οποίαι είχαν αντιληφθεί καλώς ότι ο Ιεράρχης ούτος ήσκει ακαταμάχητον επιρροήν επί όλων σχεδόν των κλεφταρματολών της Ελλάδος.

[ΡΟΥΚΕΒΙΛ, 275]

Εν Κερκύρα ο Ιγνάτιος περιβαλλόμενος υπό της στοργής των Ρώσων και του γενικού σεβασμού των Ελλήνων και συνεργαζόμενος μετά του Ιωάννου Καποδίστρια, του πληρεξουσίου της Ρωσίας Γεωργίου Μοντσενίγου και του Ρώσου ναυάρχου Σινιάβιν, ανέπτυξεν έξοχον δράσιν εν τη πεποιθήσει ότι βοηθών τους Ρώσους και προσελκύων τους Έλληνας εις το πλευρό αυτών, εξυπηρέτει την ελληνικήν υπόθεσιν...

[Εμ Πρωτοψάλτη. *Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας*, Ακαδημίας Αθηνών, Τομ. τέταρτος σελ. 50]

Αυτή η προπαρασκευαστική δραστηριότητα είναι προϋπόθεση της πρόσκλησης που απηύθυνε ο Καποδίστριας στους αρματολούς, στα μέσα ή πιθανότερα τα τέλη του 1806, να συνδράμουν την εκστρατεία της Επτανήσου Πολιτείας στη Λευκάδα την επόμενη άνοιξη, αλλά και της ίδιας της αρματολικής σύναξης της Κέρκυρας.

Τα Ιόνια, πριν από το 1807, είναι τόπος συγκέντρωσης και καταφυγής όλων των ανυπόταχτων και μαχόμενων Ελλήνων. Ορμητήριο κατά του Αλή Πασά.

Αυτό το ρόλο αναγνωρίζει και καταγγέλλει ο Σουλτάνος σε διάβημά του στις 5/1/1807: «Η Αυλή της Πετροπόλεως κατέστησε τας Επτά νήσους κέντρον ενώσεως όλων των αποστατών του Σουλτάνου κατοικούντων τας πλησίον χώρας της Ρούμελης επαρχίας. Τούτους δε λάθρα προσελκύουσα φανερώς οδηγεί και φέρει ως ληστές και ολετήρας. Πάσαν δε ραδιουργία μετεχειρίσθη προς διέγερσιν των λαών εκείνων κατά του Αλή Πασά» (Π. Χιώτης, Τομ Γ, σελ 872).

Η Παλλαϊκή, Παν-Ιόνια κινητοποίηση για την Οχύρωση του Νησιού και Πανελλήνια επιστράτευση για την οργάνωση της άμυνας αλλά και της αντεπίθεσης:

Ο ίδιος ο Θεόδωρος Κολοκοτρώνης επισημαίνει τον χαρακτήρα Εθνικής πανστρατιάς που έλαβε η άμυνα της Λευκάδας:

Όλα τα στρατεύματα, τα καπετανάτα, τα κλέφτικα της Ρούμελης είχαν καταφύγει εις την Επτάνησο από τον ίδιο τον κατατρεγμό τον εδικό μου. Εδοκίμασα και εγώ να υπάγω εις την Αγία Μαύρα όπου ευρίσκοντο όλοι αυτοί...

Και συνεχίζει ο Γέρος του Μοριά, πως, με την προτροπή του Αναγνωσταρά, των Πετμεζαίων και του Γιαννάκη Κολοκοτρώνη, ο ίδιος, αντί να ενταχθεί στις

δυνάμεις του πεζικού, αγόρασε κανονιοφόρο πλοίο και συμμετείχε στον θαλάσσιο αγώνα [*Κολοκοτρώνη απομνημονεύματα*, σελ. 56-7]. Άρα, παρότι ο Κολοκοτρώνης είχε ήδη συνδεθεί με τον Παπαδόπουλο [βλ. παρακάτω], ο οποίος παρίστατο, κατά τον Καποδίστρια, στο συμπόσιο, δεν έχουμε σαφή μαρτυρία για την παρουσία του στις επιχειρήσεις στην Λευκάδα αυτή καθαυτήν, αλλά σε συνδυασμένες με την Λευκάδα, επιχειρήσεις στη Θάλασσα. Ένας κατάλογος συμμετεχόντων οπλαρχηγών που παραθέτει ο Χιώτης έχει ως εξής:

Αδελφοί Κατσαντώναι, Περραιβός, Νότης Μπότσαρης, Νάστος Ζέρβας, Τζούμας Ζέρβας, Κώστας Χορμόβας, Κουρούσης, Μ. Δαγκλής, Καλόγερος, Κώστας Δεσπότης, Κ. Στράτος, Κω. Στράτος, Μήτσος Κοντογιάννης, Γιάννης Κολοβελώνης, Γιάννης Μπουκουβάλας, Γεώργιος Γρίβας, Αποστόλης Λεβεντάκης, Χρίστος Θώμης, Γιαννάκης Γκούστης, ΚόγκαςΚατσιμπέλης, Τζίμας, Νάστος Παντούλας, Διαμαντής Τζίμας, Τζίνος Κώστας, Αποστόλης Χαμούρας, Γιαννάκης Κουτζουκόπουλος, Καβαδίας Χρυσοσπάθης, Φωτομάρας Δίπλας. (Τον πληρέστερο και εντυπωσιακό κατάλογο των συμμετεχόντων στην Εποποιία της Λευκάδας με αξιοθαύμαστη τεκμηρίωση μας έχει παραδώσει ο Ν.Σ.Ραπας, στο έργο του

GreeksinRussianMilitaryserviceinthelateeighteenthandearlynineteenthcenturies. Thessaloniki [Institute for Balkan Studies = Ίδρυμα Μελετών Χερσονήσου του Αίμου] 1991. Τον κατάλογο αναδημοσιεύσαμε στο Κερκυραϊκό Περιοδικό Δημιουργικής Αναζήτησης και Ανατροπής «Ναι» Τεύχος 12 το καλοκαίρι του 2007.

Η ΠΑΛΑΪΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΦΗΓΗΣΗ ΤΟΥ ΧΙΩΤΗ:

Από όλα τα νησιά είχαν σταλεί εργάτες και υλικά. Η Ζάκυνθος, εκτός από εκατό έμπειρους τεχνίτες, έστειλε κι' εξακόσια ογδόντα κυπαρίσσια και τριακόσια καλάθια για μεταφορική χρήση. Η Κεφαλληνία, τριακόσιους εργάτες κι' έξι χιλιάδες πασσάλους. Στη Λευκάδα, σχεδόν όλα τα κυπαρίσσια – και δεν ήταν λίγα – τα έκοψαν κι' έφτιαζαν πασσάλους. [...]

[στο ίδιο, σελ. 171-2].

Ο Χιώτης έχει καταγράψει στοιχεία για τους στρατιώτες, τους επίστρατους και τα υλικά που στάλθηκαν στη Λευκάδα απ' τα νησιά της Πολιτείας – υπερτονίζοντας, (ως Ζακύνθιος) τη συμβολή της Ζακύνθου. Έχει διακρίνει, άλλωστε, την κρίσιμη συμβολή του νέου τακτικού στρατού, *εργαζομένου όλου του μηχανικού, φερθέντος εκ Κερκύρας*, κάτι που διασταυρώνεται μ' όσα γνωρίζουμε για τη δραστηριότητα του κερκυραίου επικεφαλής του Σώματος Μηχανικού, λοχαγού Ιωάννη Παρμεζάν [ΑΓΟΡΟΠΟΥΛΟΥ-ΜΠΙΡΜΠΛΗ. *Παρμεζάν*, σελ 45-6].

Η αφήγηση του Χιώτη διαγράφει με σαφήνεια το περίγραμμα μιας πάνδημης προσπάθειας του ομοσπονδιακού κράτους και των Επτανησίων' μιας προσπάθειας που προσλαμβάνει τα χαρακτηριστικά παλλαϊκής άμυνας:

- *Η Λευκάς ήδη απρόβλεπτος πάσης αμύνης, έπρεπε να τύχη της προσδεομένης οχυρώσεως. Διακόσιοι πενήκοντα μόνοι στρατιώται Ρώσσοι, και ογδοήκοντα Αλβανοί άτακτοι και απηγείς συνίστων την φρουράν αυτής. Ολίγα δε πλοία, μικρά και σαθρά εφύλαττον το τέναγος. Αλλ' ο πληρεξούσιος προλαμβάνων τα μέτρα πάσης προφυλακής απέστειλε τον γραμματέα του κράτους Ι. Καποδίστριαν, όπως προβλέψει τα περι οχυρώσεως εφοδιάση προσηκόντως τα φρούρια αυτής.*

Ο γραμματεὺς οὗτος φθάσας ηρεύνησε την κατάστασιν της νήσου, συμβουλευόμενος υπό αξίων μηχανικών. Επεσκευάσθη το φρούριον προσετέθησαν προμαχώνες, και οπλίσθησαν με τα οφειλόμενα κανόνια. Κατά δε το τέναγος απέναντι της Χερσονήσου ωκοδομήθησαν δύο οχυρώματα, το μεν καλούμενον Αλέξανδρος, το δε Κωνσταντίνος, εργαζόμενου όλου του μηχανικού, φερθέντος εκ Κερκύρας. Ακολουθως κατεσκευάσθη στρατόπεδον, περιταφροθέν δια πασσάλων κοπέντων εκ των δένδρων του δάσους της Κεφαλληνίας, εργασθέντων των Κεφαλλήνων προθύμως και αμισθί...

Ο επιτηρητής Καποδίστριας, καθ' οδηγίαν Γάλλου τινός μηχανικού υπό την υπηρεσίαν της Ρωσίας, όπως προλάβει μελλούσας προσβολάς κατά της νήσου, προσπάθη, να νησιώση όλον το τέναγος εκείνο, δι' ου μάλλον χερσούται η Λευκάς προς την στερεάν. Επί τούτο κατεσκάφη βαθεία τάφρος, έως δύο μιλίων μήκους, και περί αυτήν υψώθη πρόχωμα περιφραττόμενον διά πασσάλων και δρυφράκτων. Χωρικοί, πολίται, παίδες και γύναια με αξίνας ανά χείρας, αγαλλόμενοι και αμισθί ειργάζοντο, ενώ το εχθρικόν πυρ παρηνώχλη τας εργασίας ημέραν και νύκτα.

Εξ' όλων των νήσων απεστάλησαν άνθρωποι και ξύλα. Οκτακοσίους εργάτας και έως 180 κυπαρίσσους απέστειλε η Ζάκυνθος και υπέρ τους τριακοσίους κοφίνους προς χρήσιν πλεγμάτων. Έως τριακοσίους εργάτας η Κεφαλληνία και εξ χιλιάδας πασσάλους. Κατεκόπησαν άπασαι οι κυπαρίσσοι της Λευκάδος. Ο επιτηρητής ενεθάρρυνε τους θλιβομένους δια την στέρησιν. Ευχαρίστως έτρεχον οι εγχώριοι φύλακες Λευκάδος εις υπηρεσίαν όπλων και οχυρώσεων.

[ΧΙΩΤΗΣ Απομνημονεύματα, σελ. 873-874 και 878-879].

Η ΠΑΛΑΪΚΗ ΚΙΝΗΤΟΠΟΙΗΣΗ Από την αφήγηση του ίδιου του Καποδίστρια.

Όταν αποφασίσαμε να κάμουμε το έργο στις 7 τρέχοντος μηνός Ιουνίου, πήγα στην εξοχή κοντά στις αλυκές. Συγκεντρώθηκαν εξακόσιοι εργάτες από το νησί κι από την πόλη. Δεν έλειψε κανένας. Τότε τους έβγαλα λόγο. Γεμάτοι όλοι από τον πιο ζωηρόν ενθουσιασμό άδραξαν τα γεωργικά εργαλεία και βάλθηκαν στο έργο. Οι υπολοχαγοί μου, πολλοί κληρικοί κι εγώ ο ίδιος θέλαμε να δώσουμε το παράδειγμα στα πλήθη εκείνα, πιάνοντας πρώτοι τη σκαπάνη και σκύβοντας επάνω στο φτυάρι. Ο εχθρός που μας παρακολουθούσε μας άφησε να προχωρήσουμε στο έργο μας κι όταν άρχισε να υψώνεται το έδαφος έπιασε να μας ενοχλή με το κανόνι. Περνούν οι πρώτες σφαίρες. Οι χωρικοί ξαφνιάζονται και τρομάζουν. Δεν περιμένουν τις δεύτερες, ετοιμάζονται για τη φυγή. Βλέποντας πως ήταν αδύνατο να τους συγκρατήσω, διατάζω ν' αποσυρθούν. Παραμένω εκεί με το μηχανικό και μερικούς από τους υπολοχαγούς. Σταθήκαμε για πολλήν ώρα κοντά στη γραμμή του έργου, θέλοντας ν' αποδείξουμε στους αγρότες πως το κανόνι μ' όση επιδεξιότητα κι' αν μας εσκόπευε, δεν μπορούσε ωστόσο να μας επιτύχη. Μολαταύτα συμφωνήσαμε με το μηχανικό να διακόψουμε την εργασία στο διάστημα της μέρας και να την ξαναπιιάσουμε τη νύχτα. Το φέγγος του φεγγαριού μας ευνόησε. Όχι και η ηρεμία των εργατών που τρόμαζαν μην τους χτυπήση το εχθρικό κανόνι. Συνεχίσθηκε η

νυχτερινή εργασία. Ο εχθρός έρριχνε μερικές άστοχες βολές. Η μάζα όμως των εργαζομένων – βοηθούνταν συνεχώς στο διάστημα της νύχτας από πολίτες κι' από τους πιο αξιοσέβαστους, από τους ευγενείς και κληρικούς – βλέποντας πως κι' εγώ ο ίδιος μ' όλους τους Κερκυραίους εθελοντές μοιραζόμαστε μαζί με τους εργάτες το νυχτέρι και τον κόπο, είχαν πολύ και καλά εργασθή. — (Εγγραφο αριθ. 4 – 18 Ιουνίου 1807)

[ΛΟΥΝΤΖΗΣ *Επτάνησος Πολιτεία*, σελ. 171 σημ. 2 – 172]

Ο Αριστοτέλης Βαλαωρίτης χαρακτηρίζει την εποχή της Λευκάδας την ενδοξότερη, για τον Καποδίστρια, εποχή. Θεωρεί ότι η ιστορία θα αναγνωρίσει την Άμυνα της Λευκάδας ως πρόλογο του 21.

(Α.Ι.ΙΔΡΩΜΕΝΟΣ.ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΚΥΒΕΡΝΗΤΗΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ. σελ 22-23).

Η Οργάνωση άμυνας ως η οχύρωση μιας επιθετικής-αποβατικής βάσης και οι στοχεύσεις του μετώπου στα μετόπισθεν του Αλή Πασά.

Τόσο ο Λούντζης όσο και ο Χιώτης θεωρούν, εύλογα, το οχυρωματικό έργο του 1807 ως αμυντικό εγχείρημα για την απόκρουση μιας επικείμενης επίθεσης του Αλή Πασά. Όμως, εκ των πραγμάτων, αποδεικνύεται, ότι η οχύρωση της Λευκάδας δεν προετοιμάστηκε απλά ως μια αμυντική οχύρωση αλλά και κυρίως ως η διασφάλιση ενός επιθετικού οχυρού.

Όπως ενημερώνει ο ίδιος ο Καποδίστριας την Επτανησιακή Γερουσία στην επιστολή του τις 4 Ιουνίου 1807 αιματηρές και νικηφόρες μάχες υπό τον Κατσαντώνη, (με σώμα 700 ανδρών) υπό τον Κοντογιάννη, υπό τον Χριστόφορο Περραιβό τον Κίτσο Μπότσαρη και άλλους διεξάγονται σε περιοχές από τα Άγραφα μέχρι τη Λαμία και την Πρέβεζα.

Ο Λούντζης, γράφει ότι 600 ανδρείοι, ηγούμενοι υπό τον Κίτσο Βότσαρη και Κατσαντώνη, διεισδύουν ως την Άρτα και τα Άγραφα όπου τρέπουν σε φυγή 3.000 Αλβανούς και 700 ιππείς του εχθρού [βλ. παρακάτω].

Ο Γρηγόριος Δαφνής επισημαίνει ότι. «Την υπόθεση της Λευκάδας πρέπει να την εξετάσει κανείς κάτω από το πρίσμα του ρωσικού σχεδίου, που είχε για στόχο την εδαφική επέκταση της δημοκρατίας των Ιονίων νήσων στην Ήπειρο, σε συνδυασμό με το σχέδιο Negosh, για την προσάρτηση της Αλβανίας. Στηριζόμενος στο σύνολο των αναφορών του Καποδίστρια, ο Δαφνής εκθέτει τις βάσιμες αμφιβολίες του για τον αμυντικό χαρακτήρα της εκστρατείας. Κατά τον Δαφνή οι, υπό τον Καποδίστρια, δυνάμεις της Πολιτείας επιδίδονται στην οχύρωση ενός ορμητηρίου για τις «αναγνωριστικού» χαρακτήρα διεισδύσεις των αρματολών, ως την εξαπόλυση μιας εκστρατείας τακτικών δυνάμεων με πιο σοβαρές φιλοδοξίες. Συσχετίζει αυτό το σχέδιο με τη φιλόδοξη προσπάθεια του μαυροβούνιου Negosh να ενώσει σε μία ενιαία επικράτεια υπό την ρωσική προστασία τις οθωμανικές επαρχίες από τη Βοσνία και την Ερζεγοβίνη ως την Αλβανία:

Πριν εγκαταλείψει την Αδριατική [ο ρώσος ναύαρχος Σινιάβιν] είχε υιοθετήσει σχέδιο που του παρουσίασε ο Μαυροβούνιος ηγέτης Πέτρος Negosh και προέβλεπε τη δημιουργία ενός κράτους που θα το αποτελούσαν η Βοσνία, η Ερζεγοβίνη, το Μαυροβούνιο και η Αλβανία και θα ήταν κάτω από την προστασία της Ρωσίας. [...] Την υπόθεση της Λευκάδας πρέπει να την εξετάσει κανείς κάτω από το πρίσμα του ρωσικού σχεδίου, που είχε για στόχο την εδαφική επέκταση της δημοκρατίας των Ιονίων Νήσων στην

Ηπειρο, σε συνδυασμό με το σχέδιο Negosh, για την προσάρτηση της Αλβανίας. Σύμφωνα με το σχέδιο αυτό, ο Σινιάβιν... έδωσε διαταγή για επίθεση κατά του Αλή πασά. Η ελληνική πλευρά δεν μπόρεσε να αρνηθεί την συνεργασία της και γι' αυτό βρέθηκε στη Λευκάδα και ο μητροπολίτης της Άρτας Ιγνάτιος. Σε δελτίο πληροφοριών, που είχε συντάξει ο Ι. Καποδίστριας (29 Ιουνίου) αναφέρεται... [...] Αυτό το δελτίο δείχνει ότι κανένας φόβος για επιθετική ενέργεια του Αλή δεν ήταν σοβαρός. Μπορούσαν οι Αλβανοί του, να κάνουν επιθετικές αναγνωρίσεις, με σκοπό να σταματήσουν ή να καθυστερήσουν τις ρωσικές προετοιμασίες. Γι' αυτό και η Λευκάδα χαρακτηρίστηκε οχυρωμένο στρατόπεδο, που σήμαινε ότι θα γίνονταν οχυρώσεις στο νησί, για να καλύψουν τη συγκέντρωση των δυνάμεων που χρειαζόνταν για τη ρωσική επίθεση. Με τις επιθετικές εξορμήσεις των αρματολών... οι Ρώσοι ήθελαν να εξακριβώσουν την αμυντική ικανότητα του Αλή στην Ακαρνανία. Ήταν προπαρασκευαστικές ενέργειες της επιθέσεως που τελικά ματαιώθηκε γιατί οι Ρώσοι νικήθηκαν από τους Γάλλους στο Friedland... και αναγκάστηκαν να υπογράψουν τη συνθήκη του Tilsit...

[Γρ. ΔΑΦΝΗΣ. ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, σελ. 202, 205].

Κατά συνέπεια οι στοχεύσεις των Ελληνικών Αρματολικών δυνάμεων στα μετόπισθεν του Αλή Πασά υπήρξαν πολύ ευρύτερες ενός αντιπερισπασμού η κατακερματισμού των δυνάμεων του Αλή

ΤΟ ΝΙΚΗΦΟΡΟ ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑ (όπως το περιγράφει ο Π. Χιώτης).

Ο Χιώτης έχει αποδώσει τον αντιπερισπασμό στα μετόπισθεν του εχθρού σε μια σύλληψη του Καποδίστρια, που συνεννοήθηκε μετά των εν Ακαρνανία και Αιτωλία αρματολών:

Ο αυτοπροσώπως τοποτηρητής του εν Λευκάδι πολέμου, Καποδίστριας, την διχόνοιαν και παραλυσίαν ταύτην του Τουρκικού στρατοπέδου θεωρών, συνεννοήθη μετά των εν Ακαρνανία και Αιτωλία αρματολών, όπως ούτοι καταδιώκοντας τας χώρας του Αλή, απασχολήσωσι την προσοχήν του στρατού αυτού εκ της Λευκάδος εις άλλα πολεμούμενα μέρη. «Χάριτι των λεηλασιών αυτών και επιδρομών εις τας Τουρκικάς απέναντι χώρας, ένθα καίουσι χωρία και κόμας των εχθρών», έγγραφεν ο επιτηρητής Καποδίστριας προς την Γερουσία, «το ήμισυ του Τουρκικού στρατού, το ανθηρότερον και εκλεκτότερον εγκατέλειψε την πολιορκίαν της Λευκάδος, επιδοθέν εις τον καταδιωγμόν των ανδρείων τούτων». Αλλ' οι ανδρείοι ούτοι, εκτελούντες το σχέδιον του επιτηρητού, και παροτρυνόμενοι υπό των προτροπών του αρχιεπισκόπου Άρτης Ιγνατίου, όστις καταδιωκόμενος υπό του Αλή Πασά, είχε προλαβόντως καταφύγει εις Κέρκυραν, επίφερον παντού πυρ και μάχαιραν, ουδεμίαν άνεσιν δίδοντες προς τους καταδιώκοντας αυτούς. Εις δε τα περίξ Άρτης και Αγράφων καταμαχησάμενοι, εως εξακόσιοι εαυτών, ηγούμενοι υπό του Κίτσου Βότσαρη και Κατσαντώνη, υπέρ τους τρισχιλίους Αλβανούς και 700 σωματοφύλακας ιππείς, οίτινες Ζογαδόροι, προσωνυμούντο, ένθα

εφρονεύθησαν μόνοι δέκα αυτών, μεθ' ὧν ο ἀνδρείος Δίπλας, απεσύρθησαν μεγαλαυχούντες δια την νίκην εις Λευκάδα. Και εἶτα εσυμποσίαζον μετὰ του Καποδιστρίου, του επισκόπου Ιγνατίου και του στρατηγού Παπαδοπούλου, διηγούμενοι τας ἀνδραγαθίας των.

[ΧΙΩΤΗΣ *Απομνημονεύματα*, σελ. 878]

Τα επινίκια στο Μαγεμένο της Λευκάδας.

Εκεί, γράφει στην αναφορά του ο Καποδίστριας:

Ο Πανιερώτατος Ιγνάτιος, αν και δεν ήταν καλά στην υγεία του, πήγε στην εξοχή στην τοποθεσία που λέγεται «Μαγεμένο». Στρατοπέδεψε κάτω από τα δένδρα, στα περιβόλια, έχοντας γύρω του τ' ανδρεία παλικάρια του που ήταν πάνω από τετρακόσια. Ήταν μια υπέροχη ημέρα. Καθήσαμε κάτω από τη σκιά μιας πυκνόφυλλης καρυδιάς. Ο Πανιερώτατος Ιγνάτιος, ο στρατηγός Παπαδόπουλος κι' εγώ, είχαμε περιτριγυρισθεί από τους Έλληνες καπεταναίους και ιδίως από το σοφό και γενναίο Μπότσαρη [σ.σ. τον Κίτσο Μπότσαρη, εκ των ηγητόρων της επίθεσης· βλ. παρακάτω], από τον αρειμάνιο Κατσαντώνη κι' από καμπόσους άλλους που δεν είναι εύκολο να συγκρατηθούν τα ονόματά τους, γιατί είναι λίγο ασυνήθιστα. Τον πρώτο τούτο κύκλο πλαισίωνε ένας δεύτερος με τους υπόλοιπους. Πέρασε το πρωινό ακούγοντας από τους πιο εύλωττους την αφήγηση των επιχειρήσεών τους. Ακολούθησε ένα γέυμα που είχε όλο τον χαρακτήρα των ηρωικών συμποσίων που ύμνησε ο Όμηρος. Στερνά μουσική, τραγούδι και χορός...

[ΛΟΥΝΤΖΗΣ *Επτάνησος Πολιτεία*, σελ. 170 κ. σημ. 1]

Μια τέτοια συνάθροιση ήταν λογικό να εμπνεύσει μεταγενέστερες περιγραφές που έχουν επεκταθεί και σε λεπτομέρειες. «Λένε», μεταφέρει ο Λούντζης, *πως ο Καποδίστριας, άξαφνα, συνεπαρμένος από ένα ξέσπασμα πατριωτικού ενθουσιασμού, έκαμε πρόποση για την απελευθέρωση της Ελλάδος και τότε οι συμποσιαστές σηκώθηκαν όρθιοι, έβγαλαν τα σπαθιά τους και με το χέρι ψηλά, μεγαλόφωνα, πρόφεραν, όλοι εκείνοι, τον φοβερό όρκο* [στο ίδιο, σελ. 170-1]. Ο Λούντζης έχει υπ' όψιν ένα βιβλίο του ιταλού Ρεγκάλντι, δημοσιευμένο το 1862, απ' το οποίο παραθέτει αυτούσιο το εξής απόσπασμα:

Μαζεύτηκαν γύρω από τον ένδοξο Κερκυραίο, και γνωρίσθηκαν, από σιμά, τα ανδρειωμένα παλικάρια των ελληνικών επαρχιών, που τα εχώριζαν οροσειρές και πελάγη. Σφίγγοντας το χέρι χαιρετίζονταν αδέρφια στο τραγούδι, στην καραμπίνα, στην εκδίκηση και στην απολύτρωση της πατρίδας τους

[στο ίδιο, σελ. 171 κ. σημ. 1]

Ακόμη και ο μεθοδικός Δαφνής επιλέγει αυτό ακριβώς το σημείο για να ξεκινήσει το κεφάλαιο της, αφιερωμένης στον Καποδίστρια, μονογραφίας με τίτλο «*Ο Καποδίστριας Διαλέγει*». Κατ' αυτόν ο Καποδίστριας στη Λευκάδα ανακάλυψε μια Ελλάδα που έσφυζε από ζωή, που η παρουσία της γινόταν κάθε μέρα πιο αισθητή, που δεν έκρυβε την επιθυμία της να επιβεβαιώνει την ταυτότητα της, ούτε την αξίωση της να προβληθεί ως ακατάλυτη εθνική ενότητα και να αρχίσει, στο

μεσογειακό χώρο, την πορεία της ως ανεξάρτητο εθνικό κράτος. [ΔΑΦΝΗΣ Καποδίστριας, σελ. 203].

Ο Καποδίστριας συνειδητά χρησιμοποιεί την άμυνα της Λευκάδας για την Οργάνωση ΟΧΙ μόνον Εθνικού στρατού αλλά και στόλου. Όπως λεπτομερώς αναφέρει στις επιστολές του προς τη Γερουσία της Επτανήσου Πολιτείας στις 2 και 18 Ιουνίου του 1807 ο Ι.Κ. έχει την ευθύνη της συγκρότησης του εξοπλισμού και της μισθοδοσίας πλοίων στην υπηρεσία της Επτανήσου Πολιτείας Μεταξύ των πλοίων αναφέρεται και το πλοίο του Θεοδώρου Κολοκοτρώνη.

ΤΟ ΒΑΛΚΑΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΙΕΘΝΕΣ ΠΛΑΙΣΙΟ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ.

Η ΣΧΕΣΗ ΤΗΣ ΑΜΥΝΑΣ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ ΜΕ ΤΗΝ ΣΕΡΒΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΚΑΙ ΤΗΝ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ ΥΨΗΛΑΝΤΗ

Η Άμυνα της Λευκάδας είναι απότοκος των ανακατατάξεων που προξένησε η συγκρότηση του Γ' αντιναπολεόντειου συνασπισμού, (Ρωσία, Αγγλία, Αυστρία, Πρωσία, Σουηδία, 1804-5) και οι ανοιχτές συγκρούσεις στην Αδριατική και το Ιόνιο. Η Ρωσία συμπαρατάσσεται με την Αυστρία, την Αγγλία και τη Σουηδία, αποστασιοποιούμενη από τη Ρώσο-Τουρκική συμμαχία [Μνημεία Ελληνικής Ιστορίας, σελ. 36 – ΡΟΖΑΚΗΣ, σελ. 365].

Παράλληλα η Οθωμανική Αυτοκρατορία αντιλαμβάνεται την έκταση της Ρωσικής επιρροής στην Ελλάδα και ειδικότερα στην Κέρκυρα. Αντιλαμβάνεται την Ρωσική εργαλειοποίηση της επίκαιρης γεωγραφικής θέσης της Επτανήσου, και γενικά του ελληνικού παράγοντα, για τη διεύρυνση της ρωσικής επιρροής σε ολόκληρη την Βαλκανική. Καταλυτικό ρόλο σε αυτή τη αποστασιοποίηση παίζει ο ίδιος ο Ναπολέων. Προειδοποιεί την Πύλη ότι: **δύο πράγματα θα εξαλείψωσι αυτήν εκ του αριθμού των δυνάμεων άνευ τιμής τουλάχιστον μαχητού: το να ανέχεται την εγκατάσταση Ρώσων στην Κέρκυρα, επιτρέποντας την απρόσκοπτη διάβαση από τα Στενά, και το να αφήνει τα ελληνικά πλοία του Αρχιελάγους να υψώνουν ρωσική σημαία. Αυτά θα απέληγαν στην κατάληψη της Πελοποννήσου από τους Ρώσους [ΧΙΩΤΗΣ Απομνημονεύματα, σελ. 867]. Η Ελληνορωσική επιρροή στην εξεγερμένη Σερβία από τα 1804 και ο απρόβλεπτος για την Πύλη Αλή Πασάς οδηγούν την Οθωμανική Αυτοκρατορία στην προσέγγιση της με τον Ναπολέοντα.**

Ο Ναπολέων έβλεπε σωστά τη στρατηγική της Ρωσίας στη Μεσόγειο. Από το 1805 είχε ειδοποιήσει το σουλτάνο ότι οι ρωσικές δυνάμεις, που συγκεντρώνονταν στην Κέρκυρα και που, τον Αύγουστο 1804, αριθμούσαν 11.000 άνδρες, δύο πλοία γραμμής, τρεις φρεγάτες και δώδεκα κανονιοφόρους, δεν αποτελούσαν απειλή για τη Γαλλία αλλά για την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Και η εξέλιξη των γεγονότων, όπως η στροφή των Σέρβων προς τη Ρωσία, η προσφορά του Αλή Πασά να συνάψει συμμαχία με την τελευταία εναντίον της Πύλης, η εξέγερση των Μαυροβούνιων και η πρόσκληση που έγινε στους Έλληνες αρματολούς να

συνεργαστούν με τους Ρώσους, έδειχνε φανερά τους ρωσικούς αντικειμενικούς σκοπούς.

[ΔΑΦΝΗΣ Καποδίστριας, σελ. 199][Το 1806] ... ο Βοναπάρτης ανέλαβε να την προστατέψει [την Οθωμανική Αυτοκρατορία]. Έστειλε μάλιστα στην Πόλη, ως πρεσβευτή, τον στρατηγό... με την εντολή να πετύχει: α) να κλείσει η Πύλη το Βόσπορο... β) ν' απαγορεύσει στους Έλληνες να ταξιδεύουν με ρωσική σημαία... [...]

Η ναπολεόντεια Γαλλία είχε, από τη πλευρά της, τις δικές της, βλέψεις στην Ανατολή. Ο Ναπολέων απέσπασε, τα τέλη του 1805, τις αυστριακές (πρώην βενετικές) κτήσεις στα Δαλματικά παράλια. Η Ρωσία, έχοντας ενισχύσει ακόμη περισσότερο το ναυτικό της στην Επτάνησο, μετέτρεψε την επτανησιακή πρωτεύουσα Κέρκυρα σε προκεχωρημένο ρωσικό ναύσταθμο, χάρις στον οποίο μπορούσε να παρεμποδίσει τη γαλλική εδραίωση στη Δαλματία:

Στις 30 Ιανουαρίου 1806 κατέπλευσε στην Κέρκυρα και μια τρίτη ρωσική μοίρα με διοικητή τον αντιναύαρχο Δημήτριο Σινιάβιν... Με τη μοίρα αυτή η δύναμή του είχε ανέβει σε δέκα πλοία γραμμής, πέντε φρεγάτες, έντεκα μπρίκια και άλλα μικρότερα σκάφη, δώδεκα κανονιοφόρους, δύο μεταγωγικά, ένα νοσοκομειακό. Ο Σινιάβιν, φτάνοντας στην Κέρκυρα πληροφορήθηκε ότι η Αυστρία, με τη συνθήκη του Pressburg (26 Δεκεμβρίου 1805) είχε παραχωρήσει στο Βοναπάρτη όλες τις κτήσεις της στην Αδριατική, δηλαδή τα βενετικά εδάφη που είχε πάρει η Αυστρία με τη συνθήκη του Campoformio. Συγχρόνως ο Σινιάβιν έλαβε πρόσκληση από τους Μαυροβούνιους να τους βοηθήσει στην... κατάληψη του Bocchedi Cattaro, του σημερινού Kotor. Στις 5 Μαρτίου... [...] Κοντά στο Cattaro είναι η Ραγούζα. [...] Έτσι ο Σινιάβιν μπόρεσε να της προσφέρει, τα μέσα Μαΐου, τη ρωσική προστασία εναντίον των Γάλλων. Η προστασία αυτή δεν ωφέλησε τη μικρή Δημοκρατία, γιατί στις 26 Μαΐου γαλλική δύναμη... την κατέλαβε. [...] ... στις 2 Αυγούστου, έφτασε στη Ραγούζα ο στρατάρχης Marmont... επί κεφαλής σώματος στρατού από 10.000 άνδρες...

[Στο ίδιο σελ. 200-1]

Ο Κ. Υψηλάντης συνεργάζεται με τον Καραγιώργη της Σερβίας και καθοδηγεί τις σχέσεις των εξεγερμένων Σέρβων με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, την Αυστρία και τη Ρωσία. Η ακόλουθη επιστολή αποτελεί ένα χαρακτηριστικό τεκμήριο του ρόλου του στη Σέρβικη Εθνεγερσία:

Ημείς οι υπογεγραμμένοι δια τους Βοεβόδας, στρατιωτικούς μπουλουκμπασίδας και αρχηγούς του Σερβικού Έθνους της επαρχίας Βελιγραδίου... εκπροσωπώντας το πασσαλήκιον τούτο... Καταφυγόντες προς την Υ.Υ. [σ.σ. Υμετέρα Υψηλότητα] εκφράζομεν την αείποτε τηρουμένην εν τη καρδιά ημών ευγνωμοσύνην δια τας αγαθότητας της Υ.Υ. ην τηρήσωμεν ως επί λίθου εγγεγραμμένην ένεκα των φιλανθρώπων υμών αισθημάτων... και των φρονίμων συμβούλων, ας αυτή ου παύει δίδουσα ημίν καταδεχόμενη, ίνα δεικνύει τόσα ευεργετήματα εις τον Σερβικόν λαόν... Και επειδή εσμέν πάντες άνθρωποι περιορισμένοι και λίαν καταδεδυναστευμένοι υπό του τυραννικού ζυγού των Οθωμανών ικετεύομεν την Υ.Υ. ταπεινότητα... όπως ευαρεστηθέντες αναπτύξητε τας εν τη εσωκλείστω επιστολή περιεχομένας λεπτομερείας και διαβιβάσητε αυτήν διά των υπαλλήλων υμών προς τους εν Κωνσταντινουπόλει αντιπροσώπους

ημών και... ίνα γράψη επίσης... εις την πόρτα του Υψηλοτάτου Σουλτάνου... [...]

Αναφερόμενοι τη Υψηλοτάτη καλοκαγαθία της Υ.Υ. μένομεν μετά σεβασμού... Εκ του Σερβικού στρατοπέδου τη 8 Ιουλίου 1805.

Καραγεώργης, Πεχούτζιτς, Στεφάνοβιτς, Σίμονος Μάρκοβιτς, Μαλβέϋ κ.ά.

[ΑΝΤ. ΣΠΗΛΙΩΤΟΠΟΥΛΟΣ *Σερβία, ΓΥποις Πανελληνίου Κράτους* 1912,σελ. 123-31]

Από τον Αύγουστο του 1806, μετά την άφιξη στην Κωνσταντινούπολη του γάλλου πρέσβη, η Πύλη έπληξε με δύο διαδοχικές της αποφάσεις τη Ρωσία: αντικατέστησε τον φαναριώτη ηγεμόνα της Βλαχίας, Κωνσταντίνο Υψηλάντη (που είχε αποκρούσει απόπειρα του Ναπολέοντα να τον προσεταιριστεί), και απαγόρευσε τον διάπλου των Στενών από ρωσικά πλοία. Έτσι ρωσική στρατιά υπό τον στρατηγό Μίχελσον διατάχτηκε να καταλάβει τις Παραδουνάβιες ηγεμονίες. Η Πύλη δεν αντέδρασε πριν τον Δεκέμβριο, όταν, αναθαρρώντας από τον γαλλικό θρίαμβο στην Ιένα, κήρυξε τον πόλεμο στη Ρωσία. Αλλά οι Ρώσοι ήταν έτσι κι αλλιώς αποφασισμένοι να εκβιάσουν τα πράγματα [στο ίδιο, σελ. 199-200]. Αυτές οι εξελίξεις εξηγούν το γιατί, κατά τον Ιωάννη Φιλήμονα, *εις την Επτάνησον διοργανίζεται το κίνημα των μεσημβρινών επαρχιών της Ευρωπαϊκής Τουρκίας ακριβώς την ίδια εποχή, στα τέλη του 1806* [ΦΙΛΗΜΩΝ *Φιλική*, σελ. 104-5], και το γιατί ο Ν. Κασομούλης τοποθετεί την *αρματολική σύναξη στην Κέρκυρα, κατά τα μέσα ή (το σωστό) τέλη του 1806* [βλ. παραπάνω]. Άλλωστε, το ότι η σύναξη *έδωσε την ευκαιρία στον Καποδίστρια να τους καλέσει όλους, τους αρματολούς, στη Λευκάδα*, δεν οφειλόταν στο ότι εκείνη τάχα *κιντώνεε πολιορκημένη* (ένας πρόδηλος αναχρονισμός), αλλά στον επιθετικό σχεδιασμό της Ρωσίας που αναγνώρισε ο Καποδίστριας και επισημαίνει ο Δαφνής. [βλ. παραπάνω].

Το ευρύτερο πλαίσιο στο οποίο εντάσσεται η «άμυνα» της Λευκάδας όπως τονίσαμε προηγουμένως, αναγνωρίζει ο Πουκεβίλ, αναφερόμενος και στο ρόλο που διαδραματίζει ο Ιγνάτιος, σε αυτό. Κατά τον Πουκεβίλ, *ζώσα εστία μιας νέας, κατά της Τουρκίας, πατριωτικής συνωμοσίας, ήτις εξυφάνθη εν Κερκύρα*, έχει την επίνευση του Σινιάβιν που αναδιοργανώνεται στην Κέρκυρα τα τέλη του 1806, έχοντας «υιοθετήσει» τις βλέψεις του Negosh απ' τη Βοσνία ως την Αλβανία [βλ. παραπάνω], πριν αναπτυχθεί στο Αιγαίο τις αρχές του 1807.

Αυτό το ευρύτερο πλαίσιο επιβεβαιώνει και ο Κολοκοτρώνης, ο οποίος φτάνει στην Κέρκυρα το 1806 και μετέχει στην αρματολική σύναξη, αναφέρει και ένα *συμβούλιο* υπό τον Σινιάβιν, στο οποίο συζητείται μια επίθεση στην Κωνσταντινούπολη *σε συνεργασία και με τον αγγλικό στόλο*:

Εις τους Κορφούς εύρηκα τον Παπαδόπουλο [ελληνικής καταγωγής συνταγματάρχη και διοργανωτή του τακτικού στρατού της Επτανήσου Πολιτείας βλ. παρακάτω] και τον Συνέβη [Σινιάβιν], όστις ετοιμάζετο μαζί με τα αγγλικά να κτυπήσουν την Κωνσταντινούπολη, του έδωκα μίαν γνώμην, ότι εις την Επτάνησο ευρίσκοντο 1.200 Ρούσοι και 5.000 Έλληνες εις την δούλευση της Επτανήσου [Πολιτείας] και είχαν και δώδεκα κομμάτια ντελίνια [πλοία «της γραμμής»] της Βαλτικής και της Μαύρης Θάλασσας. Ήσαν σαράντα ντελίνια, φρεγάτες και μπρίκια, τα οποία είχε βγάλει δια να χτυπήσει τον Βοναπάρτη και με άλλους 10.000 νησιώτας να γίνουμε χιλιάδες 25, και έξη καράβια, δια του Κορινθιακού κόλπου, και τα άλλα δια της Αιγίνης, να αποβιβασθώμεν έξω, και τους υποσχόμουν εις δύο

μήνας να ελευθερώσω την Πελοπόννησον. Ο στρατηγός Παπαδόπουλος εδέχτηκε την πρότασή μου, έγινε συμβούλιο από τον Συνέβη, Μοτσενίγο [επιτετραμμένος του τσάρου], Μπενάκη και αντιναύαρχο Λέλη [F.P. Lelli, του μεταγωγικού πλοίου «της γραμμής» Άγιος Μιχαήλ], και ο Μπενάκης εναντιώθη, λέγων ότι: «Την Πατρίδα μου, εγώ δεν τη χαλάω άλλη μια φορά σαν το πατέρα μου». Ο Μοτσενίγος είπε ότι: «Πρέπει να κτυπήσουμε το κεφάλι, όπου είναι η Κωνσταντινούπολις και έπειτα, όταν κτυπήσουμε το κεφάλι, το επίλοιπον είναι εδικό μας». Έτσι εδέχτηκαν την γνώμη ντου και απέρριψαν την εδική μου (Κολοκοτρώνη ΔΙΗΓΗΣΙΣ, σελ 31).

[Τα σχέδια αυτά προκατέλαβε η βεβιασμένη διείσδυση στα Δαρδανέλλια και ο κατάπλους στην Κωνσταντινούπολη βρετανικού στόλου (19 Φεβρουαρίου 1807), ο οποίος δεν εκμεταλλεύτηκε τον αιφνιδιασμό ελλείψει αποβατικής δύναμης – που θα είχαν ευχερώς προσφέρει οι Ρώσοι αν είχε ζητηθεί [ΔΑΦΝΗΣ Καποδίστριας, σελ. 201].

Η ιδέα της γενικότερης εξέγερσης των Ελλήνων, της μετωπικής σύγκρουσης με την Οθωμανική Αυτοκρατορία, την συγκεκριμένη ιστορική στιγμή, (1806), εκφράζεται επισήμως με τις ακόλουθες τρεις Ελληνικές προτάσεις στην Ρώσικη πλευρά.

Από αυτές δυο είναι εισηγήσεις προς το Υπουργείο εξωτερικών της Ρωσίας. Η μια το 1806, από τον επιτετραμμένο της Επτανήσου Πολιτείας στη Ρωσία, Δημήτριο Νεράντζη, για εξέγερση με κέντρο την Πελοπόννησο [ΑΡΧΑποστολή Νεράντζη, σελ. 33] και η άλλη στις 14 Νοεμβρίου 1806, από τον Κωνσταντίνο Υψηλάντη (πατέρα του Αλέξανδρου Υψηλάντη ο οποίος προέβαλλε τη σκοπιμότητα του να κενωθώσι εκ της τουρκικής φρουράς αι τέσσαρες επί της στερεάς, πόλεις του Βουθρωτού, Πάργας, Πρεβέζης και Βονίτσης και τεθώσι υπό την Κυβέρνησιν των νήσων τούτων (των Ιονίων Νήσων). Και η Τρίτη είναι η πρόταση στην ηγεσία των στρατιωτικών και ναυτικών δυνάμεων της Ρωσίας στην Αδριατική και τη Μεσόγειο στον Παπαδόπουλο και τον Σινιάβιν.

Η Επτάνησος Πολιτεία κηρύσσει πόλεμο εναντίον της Γαλλίας.

Ο σχέση της άμυνας της Λευκάδας με τις Βαλκανικές εξελίξεις-εξεγέρσεις, στο πλαίσιο των ανταγωνισμών, Ρωσίας, Γαλλίας, Οθωμανικής Αυτοκρατορίας αποτυπώνεται θαυμάσια στη δράση αλλά και την αλληλογραφία του Κωνσταντίνου Υψηλάντη.

Ο Κωνσταντίνος Υψηλάντης είχε διατελέσει *μεγάλος διερμηνέας* (πρωθυπουργός) της Πύλης τα χρόνια 1796–1799, είναι ο εμπνευστής της ιδέας της ίδρυσης ανεξαρτήτου Ελληνικού κράτους στα Ιόνια, μετά την διάλυση της Βενετίας και αρχιτέκτονας της Ρωσοτουρκικής συμμαχίας (ΦΙΛΗΜΩΝ Δοκίμιον σελ 16-19). Θα γινόταν ο ηγεμόνας μιας οθωμανικής ηγεμονίας στα Ιόνια, αν ο τσάρος Παύλος δεν απέρριπτε το παραδουνάβιο μοντέλο προκρίνοντας το πολίτευμα της Ραγούσας [ΔΑΦΝΗΣ Καποδίστριας, σελ. 125]. Θεωρούμενος ως εχθρός απ' την αντι-ρωσική φιλο-γαλλική μερίδα της οθωμανικής αυλής [ΦΙΛΗΜΩΝ Δοκίμιον, σελ. 19-21], απομακρύνεται, από την Κωνσταντινούπολη, οριζόμενος ηγεμόνας της Βλαχίας. Θέση από την οποία θα στηρίξει τις Σερβικές εξεγέρσεις.

Σε αυτό το πλαίσιο των διεθνών ανταγωνισμών όπου εντάσσεται η «άμυνα» της Λευκάδας, αναγκάζεται η Επτάνησος Πολιτεία, συντασσόμενη με τις

αντιναπολεόντειες δυνάμεις, να κηρύξει τον πόλεμο στη Γαλλία, σύμμαχο της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, στις 17 Ιουνίου 1806 (ΛΟΥΝΤΖΗΣ *Επτάνησος Πολιτεία*, σελ. 155-6 κ. σημ. 2). Παρά την «εκτός κάθε μέτρου» προσλαμβανόμενη αυτή την κήρυξη πολέμου, οφείλουμε να τονίσουμε ότι, απέναντι στις *μεσημβρινές επαρχίες* των Οθωμανών, η Επτάνησος ήταν πραγματική απειλή. Απειλή ιδιαίτερα σημαντική λόγω της Ρώσο-Επτανησιακής συνεργασίας. Ως Πολιτεία, η Επτάνησος, διακήρυξε και υλοποίησε τη συσπείρωση αξιοπρόσεκτων ελληνικών δυνάμεων στο πλευρό της Ρωσίας, με δέλεαρ την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Ο Κολοκοτρώνης λογάριασε *5.000 Έλληνες εις την δούλευση της Επτανήσου*. Ο κανονισμός του επτανησιακού στρατού, έργο του Παπαδόπουλου, προέβλεπε χιλιαρχίες στα πολυανθρωπότερα νησιά [ΚΟΥΡΚΟΥΜΕΛΗΣ σελ 242-244]. Τα αρματολικά σώματα ήταν υπολογίσιμα. Τον χειμώνα 1805/1806 οι Σουλιώτες της Κέρκυρας με κάμποσους Χιμαριώτες συνέπηξαν μονάδα 1.700 ανδρών [βλ. παραπάνω]. Το 1805, στη Ζάκυνθο, 600 Μανιάτες στρατολογήθηκαν υπό τον μανιάτη *μαγιόρο* (ταγματάρχη) Πιέρο Γρηγοράκη, βετεράνο του γαλλικού στρατού [ΧΙΩΤΗΣ *Ιστορία*, σελ. 339]. Το 1807 ο Κολοκοτρώνης ήξερε κι ένα δεύτερο «πελοποννησιακό» τάγμα στη Ζάκυνθο, υπό τον Αναγνωσταρά [*Κολοκοτρώνη απομνημονεύματα*, σελ. 56-7]. Η Συνθήκη του Τιλσίτ πρόλαβε τη στρατιωτική παγίωση του κράτους, το οποίο χαρίστηκε απ' τον προστάτη του, τσάρο Αλέξανδρο, στον Ναπολέοντα. Στη Συνθήκη των Παρισίων του 1815 η Αγγλική πλευρά κατέβαλλε κάθε δυνατή προσπάθεια να περιορίσει όσο το δυνατόν περισσότερο τα όρια της ανεξαρτησίας του και στη συνέχεια να μετατρέψει την «προστασία» σε σκληρό αποικιακό καθεστώς..

Ο ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ ΠΑΡΑΔΙΔΕΙ ΤΗΝ ΛΕΥΚΑΔΑ ΣΤΟΥΣ ΓΑΛΛΟΥΣ ΚΑΙ ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΕΙ

Ο Καποδίστριας παρέδωσε τη Λευκάδα στον υποστράτηγο Forestier, εκπρόσωπο του Γάλλου επιτετραμμένου Berthier, και επέστρεψε στην Κέρκυρα τις 2 Σεπτεμβρίου, *μετά από μετάκληση της κυβερνήσεώς του*. Ενώ οι Γάλλοι διαδέχονταν τους Ρώσους στα Επτάνησα, οι αρματολοί εναπέθεταν τις ελπίδες τους σε *καλύτερους καιρούς*: Για την παράδοση των Επτανήσων στους Γάλλους ο Καποδίστριας στο γνωστό υπόμνημά του (συνοδευτικό της παραίτησης του από τη Ρωσική υπηρεσία), στον τσάρο Νικόλαο Α΄, κατά τα τέλη του 1826, (λαθεμένα χαρακτηριζόμενο ως αυτοβιογραφία), ο Καποδίστριας αναφέρει:

«Καθ' ἣν στιγμήν τα Γαλλικά στρατεύματα αντικατέστησαν τα Ρωσικά, εγώ ευρισκόμενη εν Αγία Μαύρα, επικεφαλής της Ιονίου Εθνοφυλακής και των εν Ρωσική υπηρεσία Σουλιωτών και Ρουμελιωτών, ησυχολούμην δε περί τα μέτρα άτινα επρόκειτο να ληφθούν προς απόσπασιν των οχυρών της παραλίας θέσεων από των χειρών του Αλή Πασά και των Γάλλων, των τότε συμμάχων αυτού». Η συγκεκριμένη αναφορά είναι αποκαλυπτική του γεγονότος ότι η εποποιία της Λευκάδας δεν είχε μονοδιάστατα αμυντικά κίνητρα και αμυντικές στοχεύσεις. Γεγονός που συνεχίζει να αγνοείται από την επίσημη ιστοριογραφία μας.

[*Αρχείο Καποδίστριας*, σελ. 4-5]

Είναι προφανές από την ως άνω δήλωση ότι η εποποιία της Λευκάδας είχε επιθετική στόχευση στις απέναντι ακτές.

Σε αυτό δε το σημείο ο Καποδίστριας επισημαίνει, επίσης, ότι «οι σχέσεις μου, λοιπόν με τους Έλληνας της Ηπείρου, της Πελοποννήσου, και του Αιγαίου,

χρονολογούνται αφ'ής εποχής, υπηρετών την πατρίδα μου, υπηρέτουν συγχρόνως και την Ρωσσίαν.

Η ΣΥΝΕΧΕΙΑ..

Αηληπισμένον ήδη το εκεί Στρατιωτικόν Σώμα των Ελλήνων σχεδιάζει εις την Αγίαν Μαύραν και αποφασίζει (1808) την έξοδον του εις την Στερεάν, δια να κινήση νέαν επανάστασιν του τόπου υπό το πρόσχημα της Τυραννίας του Αλή Πασσά...Οι πολεμικοί Έλληνες της Αγίας Μαύρας συναγροικούνται με τους έξω οπλαρχηγούς ένας των οποίων ήτο και ο ΠΑΠΑ-ΘΥΜΙΟΣ...(Ιωάννης Φιλήμων Φιλική Εταιρεία σελ 107). Για την τύχη του ως άνω κινήματος βλ επίσης τον Ιωάννη Φιλήμονα.(σελ 108-110)

Με την αναχώρησιν του Κολοκοτρώνη προς τους Κορφούς... μετά την άτυχην εκστρατείαν του Νίκου Τζιάρα εις τη Μακεδονίαν και το θάνατόν του... αποθανόντος μετ' ολίγον του Γιάννη Λάζου, σε νέα σύσκεψη, 3.000 οπλαρχηγοί στην Πάργα, επιχειρούν το πέρασμά τους στον Όλυμπο, με σκοπό να επιδιώξουν την κατάκτηση ο καθένας από το παλιό του αρματολίκι... και να περιμένουν ζανά καλύτερους καιρούς.

[ΚΑΣΟΜΟΥΛΗΣ, σελ. 70.].

Τις 9 Σεπτεμβρίου η γαλλική κατοχική δύναμη υπέστειλε χωρίς τιμές την επτανησιακή σημαία, και «κατάργησε» (αυθαίρετα) τις αρχές της Επτανήσου Πολιτείας, τις πρεσβείες και τα προξενεία της. Οι Ιόνιοι Νήσοι «ενσωματώνονταν» στη γαλλική επικράτεια ως κανονική επαρχία, ενώ οι Επτανήσιοι θα εξισώνονταν με τους γάλλους πολίτες. Στα τέλη Νοεμβρίου αποχώρησαν οι εναπομείναντες ρώσοι αξιωματούχοι και ο Μοντσενίγος. Μαζί του έφυγε ο Ιγνάτιος, αρνούμενος τις δελεαστικές προτάσεις των Άγγλων, των Γάλλων αλλά και του Αλή Πασά. Ο Καποδίστριας δεν έφυγε άμεσα μαζί με τους Ρώσους, *μολονότι επηρεκινείτο προς τούτο υπό τε του Μοντσενίγου και των αρχηγών του Ρωσικού στρατού.*

Άμεσα συνδεδεμένο με την εποποιία της Λευκάδας και τις παρακαταθήκες της, είναι και το σχέδιο Αυτονομίας της Πελοποννήσου, υπό Γαλλική επικυριαρχία, στα 1808, με την εμπλοκή και τη συνεργασία Κολοκοτρώνη και Αλή Φαρμάκη όπως αποτυπώνει στη θαυμάσια σχετική εργασία του ο ερευνητής Νικόλας Βερνίκος.

Συμπερασματικά

Στην Άμυνα της Λευκάδος παρουσιάζεται ο Ελληνικός παράγων, το Ελληνικό Έθνος αποφασιστικά μάχιμο, υπολογίσιμη δύναμη στη διαμόρφωση των εξελίξεων στη Μεσόγειο και τη Βαλκανική και αυτό μόλις 37 χρόνια μετά από την καταστροφική αποτυχία της εξέγερσης των Ορλωφικών (1770 στη διάρκεια του Ρωσοτουρκικού πολέμου 1768-1774) και μόλις 19 χρόνια από την εκτέλεση του Ρήγα Φεραίου.

Έχουμε συνεργάτες του ΡΗΓΑ παρόντες και μάλιστα πρωτεργάτες στην άμυνα της Λευκάδας.

Έχουμε συγκροτημένες ένοπλες εθνικές δυνάμεις, τους διάσπαρτους οπλαρχηγούς που συνεργάζονται υπό ενιαία εθνική ηγεσία που μπορούν να αντιπαρατεθούν κατά μέτωπο με τον εχθρό και μάλιστα νικηφόρα. Έχουμε τη διαμόρφωση πυρήνα εθνικού στόλου, διαμόρφωση σχέσεων μεταξύ των Ελλήνων οπλαρχηγών συγκροτημένο πυρήνα Εθνικής ηγεσίας. Αδελφοποίηση Καποδίστρια Κολοκοτρώνη Ιγνατίου. Εδραίωση της σχέσης Καποδίστρια οπλαρχηγών, βάθεμα στις σχέσεις Καποδίστρια Ιγνατίου, ως διδύμου που από 1814 θα ηγηθεί της Φιλομούσου Εταιρείας.

Διαμορφώνεται πολυ-επίπεδη συνεργασία μεταξύ Ελληνικής και Σέρβικης ηγεσίας μεταξύ Ελλήνων και Σέρβων Οπλαρχηγών. Συνεργασία που θα επαναληφτεί αργότερα και στο πλαίσιο της Φιλικής Εταιρείας και της εξέγερσης του 1821.

Έχουμε ίδρυση επαναστατικού δικτύου από τον Καποδίστρια, τον Λευκάδιο Γιατρό Λουδοβίκο Σωτήρη και τον Ιγνάτιο. Αρκεί να επισημάνουμε ότι ο Λουδοβίκος Σωτήρης από τις μορφές που στήριξαν το Κίνημα του Λάμπρου Κατσώνη, δεν είναι απλά ένας συνωμότης, είναι ο Έλληνας, ο οποίος πρώτος θα προσφέρει μεγίστη υπηρεσία συνειδητοποίησης της συνεχείας του Ελληνισμού. Ο Λουδοβίκος Σωτήρης στα 1815 θα δημοσιεύσει στην Βενετία τον Κατάλογο των Ελλήνων Λογίων από τον Όμηρο μέχρι τον Κοραή (Κωνσταντίνα Ζάνου).

ΓΕΩΡΓΙΟΣ ΣΚΛΑΒΟΥΝΟΣ

Κοινωνιολόγος, Οικονομολόγος, Ιστορικός ερευνητής, Πρόεδρος του Κέντρου Unesco του Ιονίου

Υποσημείωση: μέρος της παρούσης εργασίας είχε ανακοινωθεί το έτος 2012 στο ΣΥΝΕΔΡΙΟ ΡΗΓΑΣ ΦΕΡΡΑΙΟΣ, ΙΩΑΝΝΗΣ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑΣ, ΦΡΑΝΣΙΣΚΟ ΝΤΕ ΜΙΡΑΝΤΑ

- η Ελληνική Σκέψη στην Αυτοθέσμιση των Κοινωνιών, τον Διαφωτισμό και την Γνώση
ΑΞΟΝΑΣ Ι: Η ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΣΚΕΨΗ ΣΤΗΝ ΕΠΟΧΗ ΤΩΝ ΜΕΓΑΛΩΝ ΟΡΑΜΑΤΩΝ ΚΑΙ
ΤΩΝ ΔΙΕΚΔΙΚΗΣΕΩΝ www.academy.edu.gr

ΑΚΑΔΗΜΙΑ ΘΕΣΜΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΩΝ του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου

Θεσσαλονίκης

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΙ ΟΠΛΑΡΧΗΓΩΝ ΠΟΥ ΣΥΜΜΕΤΕΙΧΑΝ ΣΤΗΝ ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ
ΛΕΥΚΑΔΑΣ, ΥΠΟ ΤΟΝ ΚΑΠΟΔΙΣΤΡΙΑ, Η ΣΤΑ ΣΤΡΑΤΕΥΜΑΤΑ ΤΗΣ
ΙΟΝΙΟΥ ΠΟΛΙΤΕΙΑΣ ΚΑΙ ΑΡΓΟΤΕΡΑ ΣΤΗΝ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ ΤΟΥ 1821
ΚΑΙ ΣΤΗ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΙΧ

Η ΑΝΑΠΤΥΞΗ ΜΑΚΕΔΟΝΙΚΩΝ ΣΩΜΑΤΩΝ ΣΤΗΝ ΕΠΤΑΝΗΣΟ

1805 – 1807

	1805	1806	1807
ΠΡΩΤΟΣ ΛΟΧΟΣ (Γιάννης Γκλουστής)	Κέρκυρα	Κέρκυρα Κεφαλονιά	Λευκάς
ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΛΟΧΟΣ (Πασχάλης Καλόγερος)	Ζάκυνθος	Ζάκυνθος Κέρκυρα	Κέρκυρα
ΤΡΙΤΟΣ ΛΟΧΟΣ (Δράκος Γρίβας)	Κεφαλονιά	Κεφαλονιά Λευκάς	Κέρκυρα
ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΛΟΧΟΣ (Χρήστος Θωμάς)	Λευκάς	Λευκάς	Κεφαλονιά Λευκάς

Πηγές : Έγγραφο της Γερουσίας, 25 Ιανουαρίου 1805, ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, Γ. 37 (1805). Κατάλογος ονομάτων του Μακεδονικού Λόχου στη Ζάκυνθο, 13 Σεπτεμβρίου 1805, ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, Γ.38 (1805), Κατάλογος ονομάτων των τεσσάρων Μακεδονικών Λόχων, 18 Ιανουαρίου 1806. Απόφαση Γερουσίας, 5 Μαΐου 1806. Σ. Βλασσόπουλος προς Ν.Μηλιαρέση, 8 Ιουνίου 1806. Μεταβίβαση διαταγών του Μακεδονικού Λόχου του Π. Καλόγερου, 16 Ιουνίου 1806. Όλα σε ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, Γ. 44 (1806). Γ. Γρίβας προς τον Πρύτανη/Επικεφαλής της Λευκάδας, 22 Ιουνίου 1805, οι αδελφοί Θωμάς προς την Γερουσία, 5 και 10 Νοεμβρίου 1805, όλα σε ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη Γ. 50 (1805) και Δ. Σαλαμάγκας «Άγνωστοι Ηπειρώτες Αρματολοί» *Ηπειρωτική Εστία* 11 (1962) : 407.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ Χ

**ΦΥΓΑΔΕΣ ΚΛΕΦΤΕΣ ΚΑΙ ΑΡΜΑΤΟΛΟΙ ΣΤΗ ΛΕΥΚΑΔΑ ΚΑΙ ΣΤΙΣ
ΝΗΣΙΔΕΣ ΑΠΟ ΤΟ 1799 ΩΣ ΤΟ 1805**

1. Αραπογιάννης
2. Φραντζής Αρβανιτάκης

3. **Αρβανιτοκόστας**
4. **Μπακογιάννης**
5. **Αθανάσης Μπουκουβάλας**
6. **Χαράλαμπος**
7. **Λαμπράκης Χολής**
8. **Πάνος Χολής**
9. **Θανασάκης Χόντος**
10. **Διαμαντής Χόρνοβας**
11. **Κώστας Χόρνοβας**
12. **Σπύρος Χόρτος**
13. **Δήμος Δήμος**
14. **Δήμος Δράγκος**
15. **Γαλανάκης**
16. **Αλέξης Γερακάρης**
17. **Κώστας Ιθακήσιος**
18. **Καλζάνος**
19. **Καντελιότης**
20. **Καπράτσος**
21. **Χρήστος Καραγιάννης**
22. **Νικόλαος Καραγιάννης**
23. **Παναγιώτης Καταπόδης**
24. **Χρήστος Κατσκογιάννης**
25. **Αφοί Κικιριάδη**
26. **Γιάννης Κολοβελώνης**
27. **Λιάλος Κοντογιάννης**
28. **Μήτσος Κοντογιάννης**
29. **Νικόλαος Κουμπάρος**
30. **Κουμπαραίοι**
31. **Κουτσομπίνας**
32. **Στέργιος Λεπιδήμας**

33. Αποστόλης Λεβεντάκης
34. Χρήστος Λυκοτελιάδης
35. Σταμάτης Λυκοτελιάδης
36. Μακρυσταμούλης
37. Καραστάθης Μαρκεσίνης
38. Γιάννης Μαυρομάτης
39. Γεώργιος Μωραΐτης
40. Γιάννης Παραβόλας
41. Πλακουτσής
42. Ψαρογιάννης
43. Ραφτογιάννης
44. Σκυλοδήμος
45. Ζαφείρης Σουλιώτης
46. Στράτος
47. Γιάννης Τάνταρος
48. Πάνος Τάνταρος
49. Γιώργος Θωμάς
50. Τσακάλης
51. Τζαβέλλας
52. Θανάσης Βακράκος
53. Χρήστος Βαρνακιότης
54. Γιάννης Βερούκιος
55. Πέτρος Βερούκιος
56. Βασίλης Βερούκιος
57. Βλαχογιωργάκης
58. Γεώργιος Βλάχος
59. Βρακάκος
60. Ζαγκαλαίοι
61. Ζαραλής

Πηγές : Αυτή η λίστα αντλήθηκε από μη δημοσιευμένες πηγές των ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, φάκελλοι Γ. 15, 25, 28, 36, 37, 44, 50 καθώς και από δημοσιευμένες πηγές σε Σ. Ασδραχάς, «Αρματολοί και κλέφτες στη Λευκάδα, 14 ανέκδοτες επιστολές», *Ηπειρωτική Εστία* 3 (1954) : 940-943. Κ. Μαχαίρας, *Πολιτική και διπλωματική ιστορία της Λευκάδος (1797 – 1810)*, τ. 1 (Αθήνα, 1954), σ.σ. 173-180, 187-189, 194-200, 201-202, 208-218, 378-398. Ν. Σβορώνος, «Εγγραφα αναφερόμενα εις τους εν Λευκάδι κλέφτας και αρματολούς» *Επετηρίς του Μεσαλονικίου Αρχείου* 1 (1939) : 110-120. Α. Βαλαωρίτης, *Άπαντα*, Εκδ. Π. Βοβολίνης, Αθήνα, 1971, σ.σ. 272-277, 541-546 και Ε.Γ. Πρωτοψάλτης, *Ιγνάτιος Μητροπολίτης Ουγγαροβλαχίας (1766-1826)*, τ.2 σε *Μνημεία της Ελληνικής Ιστορίας*, τ. 5, αρ. 2 (Αθήνα, 1961), σ.σ. 10-16.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ XI

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΚΛΕΦΤΩΝ ΚΑΙ ΑΡΜΑΤΟΛΩΝ ΠΟΥ ΔΡΟΥΣΑΝ ΜΕΤΑΞΥ ΝΗΣΙΩΝ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΚΑΙ ΗΠΕΙΡΩΤΙΚΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ ΤΟ 1806

Δημήτρης Αλέξης	Γιάννης Αρσένης
Χρήστος Αναγνώστης	Κώστας Αρσένης
Καπετάν Αναστασούλης	Γιώργος Ασκόπλας
Γιώργος Αφέντος	Χρήστος Αθανασάκης
Γιώργος Αποστόλης	Γιάννης Αθανασάκης
Κώστας Αποστόλης	Σωτήριος Αθανασάκης
Γιωργάκης Αράπης	Δήμος Μπάκος
Καραγιάννης Αράπης	Νικόλαος Μπαρούνος
Γιάννης Αρκουμάκης	Γιάνος Μπαταριάς
Αθανάσης Αρσένης	Αθανάσης Μπουκουβάλας
Δημήτριος Μπουκουβάλας	Κώστας Καρατσικόπουλος
Σταμούλης Μπουβαλέξης	Θανάσης Καρατσικόπουλος
Χαραλάμης	Νικόλαος Καραπάνος
Τάσος Χίντος	Γιώργος Καζάκος
Γιάννης Χρηστάκης	Αθανάσης Κασφίκης
Κώστας Χρηστάκης	Γιώργος Κασφίκης
Σπύρος Χρηστάκης	Κατσαντώνης
Αποστόλης Χρήστος	Κώστας Κατσικόβης
Γιώργος Χρήστος	Γιάννης Καβαδιώτης
Γιάννης Χρυσικός	Γιάννης Κίτσος
Γιώργος Δημήτριος	Θύμιος Κλαδόνης
Θανάσης Δημήτριος	Αλέξης Κολοβελώνης
Στασινός του Δήμου	Γιάννης Κολοβελώνης
Τόλος του Δήμου	Γιωργάκης Κολοβελώνης
Γεώργιος Δήμου	Νικόλαος Κολοβελώνης

Σπύρος Δήμου
 Βασίλειος Δίπλας
 Γιάννης Δυοβουνιώτης
 Νικολός Εγρίδας
 Σταμούλης Γκάτσος
 Θανάσης Γκερμακούπης
 Δημήτρης Γιαννάκης
 Δήμος Γιωργάκης
 Κώστας Γιωργάκης
 Πάνος Γιωργάκης
 Γιάννης Γιώργος
 Κωνσταντίνος Γιώργος
 Κώστας Γιώργος
 Νίκος Γιώργος
 Θύμιος Γιώργος
 Χρήστος Γκλιόγκας
 Κώστας Καλαμπαλής
 Βασίλης Καλαμπαλής
 Νίκος Καλόγερος
 Παναγιώτης Καλόγερος
 Γιάννης Καμπίσος
 Χρήστος Καμπούρης
 Αλέξης Καραγιάννης
 Χρήστος Καραγιάννης
 Κώστας Καραγιάννης
 Κώστας Καραγιάννης
 Νικόλαος Καραγιάννης
 Δήμος Καραγιώργος
 Γιώργος Καραγιώργος
 Βασίλης Καραγιώργος
 Κωνσταντής Καραϊσκος
 Χρήστος Μαλιώρας
 Στρατής Μαλιώρας
 Χρήστος Μανγκλιάρος
 Στρατής Μαρίδης
 Χρήστος Μούρτος-Πλάγος
 Γιάννης Μουστάκας
 Αλέξης Νικολός
 Χρήστος Παλάσκας
 Αντώνιος Παγκρατιώτης
 Πάνος Πάνος
 Γιαννάκης Παπάς
 Γιάννης Παπούλιας
 Γιάννης Παραβόλας

Γιάννης Κοντογιάννης
 Γιωργάκης Κοντογιάννης
 Μήτσος Κοντογιάννης
 Νικολός Κοντοχρήστος
 Γιώργος Κοντός
 Γιάννης Κοντοστέργιος
 Χρήστος Κοψίας
 Γιάννης Κοψίας
 Θανάσης Κοψίας
 Δημήτρης Κώστας
 Γιώργος Κώστας
 Μήτσος Κώστας
 Γιάννης Κουμπάρος
 Στέργιος Κουμπάρος
 Παύλος Κουμπάρος
 Γεώργιος Κουμπούλας
 Αθανάσης Κουτσιούκης
 Φώτης Κραβαρίτης
 Παντελής Λαμαρής
 Λαμπράκης
 Γιωργάκης Λάμπρος
 Σπύρος Λάμπρος
 Λεπενιώτης
 Αναστάσης Λιάπης
 Χρήστος Λυκοτελιάδης
 Σταμάτης Λυκοτελιάδης
 Χρήστος Μάης
 Γιάννης Μακρής
 Τσέρτος Μακρυγιάννης
 Θεόδωρος Μακρυνόρος
 Βασίλης Μακρυνόρος
 Γιωργάκης Στράτος
 Μήτσος Στράτος
 Θανάσης Τακαρέλλος
 Αποστόλης Τάλαρος
 Πάνος Τάνταρος
 Θύμεος
 Κώστας Θυμιλής
 Θανάσης Τουφεκιάς
 Κω/νος Τριανταφύλλου
 Στέριος Τσιάκος
 Γιάννης Τσιόλης
 Τάσος Τσορομόκος
 Γιώτης Τσαδήμας

Νικόλαος Πάστρας
 Γιάννης Παταλογιάννης
 Δημήτρης Πατρινός
 Τσούνης Πατρινός
 Νίκος Πελεκάνος
 Κώστας Φαρμάκης
 Νικολός Φραγκίστας
 Γιώργος Πλαστήρας
 Κώστας Πλατής
 Κωνσταντής Πουλής
 Μήτσος Πουλής
 Θανάσης Πριστόρης
 Αθανάσης Ψαλίδας
 Θεόδωρος Ψώφιος
 Γιάννης Ραφτογιάννης
 Γιάννης Ριπανίδας
 Χρήστος Ριπανίδας
 Κίτσος Σάμος
 Γιάννης Σαραφός
 Θανάσος Σχινάς
 Δημήτρης Σκουτίδης
 Κωνσταντίνος Σκριμπιάς
 Γιάννης Σουλιώτης
 Χρήστος Σουλιώτης
 Κύρκος Σουλιώτης
 Κώστας Σούλος
 Δήμος Σταμάτης
 Γεώργιος Σταμάτης
 Πάνος Σταμάτης
 Στέργιος
 Καπετάν Γέρο Στράτος

Τζαμίχας
 Θύμιος Τζερδάκης
 Γιαννάκης Τζιδέμας
 Χρήστος Τζουραχάλης
 Κώστας Τζουραχάλης
 Στρατής Τζουραχάλης
 Σπύρος Βαγενάς
 Στασινός Βαγενάς
 Γιώργος Βαϊβάκος
 Θανάσης Βαϊβάκος
 Αθαν.Βαρνακιώτης
 Γιάννης Βαρνακιώτης
 Γεώργιος Βαρνακιώτης
 Γιώτης Βαρνακιώτης
 Καραχρήστος Βασιλάκης
 Αντώνης Βερδενικιώτης
 Αντώνης Βίτσας
 Γιωργάκης Βίτσας
 Αποστόλης Βλάχος
 Γιάννης Βλάχος
 Γιώργος Βλάχος
 Αντρέας Βλάχος
 Λαμπράκης Βλάχος
 Πάνος Βλάχος
 Θεόδωρος Βλάχος
 Χρήστος Βρατσίστας
 Γεώργιος Ζαράτσας
 Γιωργάκης Ζαβιτσάνος
 Στράτος Ζαβιτσάνος
 Νικολός Ζορμπάς

Πηγές : Σ. Βλασσόπουλος προς Μουσταφά Μέση, 13 Μαρτίου 1806, Βλασσόπουλος προς Αλή Πασά, 23 Οκτωβρίου 1806, και τα δύο σε ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη Γ. 37 (1806). Κατάλογος Αλβανών, 1806. Αντίγραφο καταλόγου που δόθηκε στον Ύπατο Φλόρυ από τον Γιουσουφ Αράπ, Απρίλιος 1806. Στράτευση *Καπεταναίων* από Έλληνες *αρματολούς*, 8 Ιουνίου 1806. Κατάλογος Ελλήνων *αρματολών*, 14 Ιουνίου 1806. Γ. Κουερίνη προς Ν. Μηλιαρέση, 17 Ιουνίου 1806. Κατάλογος Ελλήνων *αρματολών*, 18 Ιουνίου 1806. Κουερίνη προς Μηλιαρέση, 18 Ιουνίου, 31 Αυγούστου 1806. Όλα σε ΓΑΚ, Συλλογή Βλαχογιάννη, Γ. 44 (1806).

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ ΧΙΙ

**ΑΝΕΝΤΑΚΤΟΙ ΟΠΛΑΡΧΗΓΟΙ ΠΟΥ ΧΡΗΣΙΜΟΠΟΙΗΘΗΚΑΝ ΣΤΗΝ
ΑΜΥΝΑ ΤΗΣ ΛΕΥΚΑΔΑΣ, 1806-1807**

Κώστας Αποστόλης (Α)	Γιώργος Κοντογιάννης (Α)
Αθανάσιος Αβατσιότης (Γ)	Μήτσος Κοντογιάννης (Α)
Αποστόλης Μπόντος (Μ)	Τζήνος Κώστας
Κίτσος Μπότσαρης (Σ)	Γιάννης Κουμπάρος (Κ)
Νότης Μπότσαρης (Σ)	Γιάννης Κουρουπής (Μ)
Γιάννης Μπουκουβάλας (Α)	Γιάννης Κουτσαφτόπουλος
Θανάσης Μπουκουβάλας (Α)	Λεπενιώτης (Κ)
Αποστόλης Χαρμούρας	Αποστόλης Λεβεντάκης (Γ)
Κώστας Χορμόβας (Γ)	Ηλίας Μαυρομιχάλης (Π)
Χρυσοσπάθης (Ηλίας ;)	Νάστος Παντούλης
Δανγκλής (Νάστος ;) (Σ)	Χριστόφορος Περραιβός (Γ)
Κώστας Δεσπότης	Φωτομάρας (Νάσος ;) (Α)
Βασίλειος Δίπλας (Κ)	Γιάννος Φώτος
Γιάννης Δυοβονιώτης (Α)	Κώστας Πουλής (Α)
Αλεξάνδρης Γερακάρης (Π)	Γιάννης Ραφτόπουλος (Κ)
Γιάννης Γκιούστης (Μ)	Σκυλοδήμος (Κ)
Δράκος Γρίβας (Μ)	Κώστας Στράτος (Α)
Γιώργος Γρίβας (Μ)	Γιώργος Στράτος (Α)
Χρυσοσπάθης (Ηλίας ;) (Π)	Χρήστος Θωμάς (Μ)
Καλόγερος (Παναγιώτης ;) (Α)	Αναστάσιος Τσόντας
Χρήστος Καλόγερος-Τσάμης (Α)	Νικόλαος Τζαβέλλας (Γ)
Δημήτριος Καραϊσκος (Α)	Φώτος Τζαβέλλας (Α)
Κατσαντώνης (Κ)	Διαμαντής Τζίμας (Α)
Σπυρίδων Κατσαρός	Νάστος Τζίμας (Σ)
Στάθης Κατσιογιάννης (Α)	Τζόνιος
Κόνγκος Κατσιμπελης	Γεώργιος Βαρνακιώτης (Α)
Καββαδίας (Νικόλαος ;) (Μ)	Σπυρίδων Βαρρούχας (Γ)
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (Π)	Νάσος Ζέρβας (Α)
Γιάννης Κολοβελώνης	Τούσας Ζέρβας (Α)
Γιώργος Κοντογιάννης (Α)	Τζίμας Ζέρβας (Α)

Α = *αρματολός* στο Σώμα του Μητροπολίτη Ιγνατίου ή αναξάρτητος.

Γ = Ειδικό Ελληνικό Σώμα Ακαρνάνων στρατιωτών.

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ XV

**ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ ΡΩΣΣΩΝ ΒΕΤΕΡΑΝΩΝ ΠΟΥ ΥΠΗΡΕΤΟΥΣΑΝ ΣΤΗΝ
ΕΠΤΑΝΗΣΟ ΠΟΛΙΤΕΙΑ ΜΕΛΗ ΣΤΗ ΦΙΛΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ**

ΙΟΝΙΑ ΝΗΣΙΑ

Ιωάννης Ασημακόπουλος
 Κώστας Μπίνγκος
 Ηλίας Χρυσοσπάθης
 Παναγιώτης Δημητρόπουλος
 Νικήτας Δικαίος
 Ιωάννης Γκιούστης
 Πιέρρος Γρηγοράκης
 Καλόγερος-Τσάμης Χρήστος
 Καλόγερος-Τσάμης Παναγιώτης
 Καλόγερος, Γεώργιος
 Καλόγερος, Βελισάριος
 Νικόλαος Καλύβας
 Αληβίζος Καντιώτης
 Γεώργιος Καραμπίνης
 Κωνσταντίνος Καρακούλιας
 Ιωάννης Καστανάς
 Ιωάννης Καββαδίας
 Απόστολος Κολοκοτρώνης
 Γιάννης Κολοκοτρώνης
 Πάνος Κολοκοτρώνης
 Θεόδωρος Κολοκοτρώνης
 Ιωάννης Λυμπερόπουλος-Μέλιος
 Γεώργιος Λίβας
 Πιέρρος Λογοθέτης

Γεώργιος Μαλάμος
 Νικόλαος Μυλωνάς
 Γαβριήλ Παλατινός
 Νικόλαος Πάγκαλος
 Αναγνωσταράς Παπαγεωργίου
 Χριστόφορος Περραιβός
 Στέργιος Περραιβός
 Βασίλειος Περραιβός
 Ιωάννης Πέτας
 Κωνσταντίνος Πετιμεζάς
 Νικόλαος Πετιμεζάς
 Βασίλειος Πετιμεζάς
 Ιωάννης Φαρμάκης
 Αθανάσιος Φωτομάρας
 Χρήστος Φωτομάρας
 Νικόλαος Πιέρης
 Διονύσιος Πλατυμέσης
 Νικηταράς Σταματελόπουλος
 Παναγιώτης Τσάνης
 Αναγνώστης Τσοχαντάρης
 Γεώργιος Βασιλάκης
 Χαράλαμπος Βιλαέτης
 Αλέξης Βλαχόπουλος
 Δημήτριος Ύπατρος
 Κωνσταντίνος Ζούλας (Τούλας)

Πριγκιπάτα Ρωσσίας και Δουνάβευς

Παναγιώτης Ανδρόνικος
 Παύλος Ανδρόνικος
 Πάνος Βιτσιλής
 Ιωάννης Μπλαδάκης
 Κωνσταντίνος Δημητρίου
 Νικόλαος Δημητρίου
 Πέτρος Δούσης
 Νικόλαος Γκάλιτς
 Δημήτριος Γρηγοράκης
 Αναστάσιος Γεωργίου
 Αντώνιος Γεωργίου
 Αλέξανδρος Γρηγορίου
 Δημήτριος Καλαματιανός
 Γεώργιος Καντακουζηνός
 Βασίλης Καραβίας
 Λυκούργος Κατσώνης

Νικόλαος Μουτζόπουλος
 Ιωάννης Νικολάου
 Αντώνιος Οικονόμου
 Γεωργάκης Ολύμπιος
 Νικόλαος Πάγκαλος
 Γεώργιος Παπαδόπουλος
 Σπυρίδων Παπαδόπουλος
 Κωνσταντίνος Πέτρος
 Σπυρίδων Προκοπαίος
 Θεοδόσιος Ρεβελιώτης
 Ιωάννης Σομόφ
 Μιχαήλ Α. Στέλιος
 Δημήτριος Βατικιώτης
 Ιωάννης Βατικιώτης
 Ιωάννης Ξένος
 Αλέξανδρος Υψηλάντης

Κωνσταντίνος Καβαλαρόπουλος
 Ιωάννης Κωνσταντίου
 Μιχαήλ Λεονάρδος
 Γεώργιος Μάνος

Δημήτριος Υψηλάντης
 Γεώργιος Υψηλάντης
 Νικόλαος Υψηλάντης

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ XVI
 ΒΕΤΕΡΑΝΟΙ ΤΟΥ ΙΟΝΙΟΥ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΠΑΝΑΣΤΑΣΗ

Γιάννης Αλέξης	Θανάσης Μπουκουβάλας (1)
Γιάννης Μπαϊρακτάρης	Διαμαντής Χορμόβας (1)
Νέστωρ Μπιτσιλής	Κώστας Χορμόβας (1) (6)
Μάρκος Μπότσαρης (4)	Ηλίας Χρυσοσπάθης (1)
Νότης Μπότσαρης (4)	Σπυρίδων Δαλόστρος (1)
Γιώτης Δανγκλής (4)	Γεώργιος Μαλάμος (2)
Πάνος Δάρας (1)	Ηλίας Μαυρομιχάλης (4)
Νικήτας Δικαίος (1)	Χρήστος Παλάσκας (4) (5)
Γεώργιος Δράκος (4)	Παναγιώτ.Παπαθανασόπουλος (2)
Γιάννης Δυοβουνιώτης	Νικόλαος Πάγκαλος
Γιωργάκης Γαλάνης (1)	Ναστούλης Πανομάρας (1)
Γιαννικόστας (1)	Ζώης Πάνος (1) (4)
Στρατής Γκίκας	Αναγνώστης Παπαγεωργίου(4,6,7)
Γιάννης Γκιούστης (1, 6)	Κίτσος Πάσχος (1)
Πήλιος Γκούσης (1)	Χριστόφορος Περραιβός (4,6,7)
Γεώργιος Γρηγοράκης (1)	Αντρέας Πετιμεζάς (1,5)
Πιέρρος Γρηγοράκης (3,4,6)	Κωνσταντής Πετιμεζάς (4,5,6)
Τζανέτος Γρηγοράκης (4)	Βασίλειος Πετιμεζάς (4,5,6)
Χρήστος Γρίβας (1)	Χρήστος Φωτομάρας (1)
Γεώργιος Γρίβας (1)	Νίκος Φωτομάρας (1,6)
Κωνσταντίνος Γρίβας (1)	Νικόλαος Πιέρης (3)
Θεόδωρος Γρίβας (4)	Θανάσης Πίπης (1)
Γεώργιος Καλόγερος (1,6)	Γιαννάκης Ρίζος (1)
Βελισάριος Καλόγερος (1,6)	Γιάννης Σέχος (1)
Γεώργιος Καραϊσκάκης (4)	Πάνος Σέχος (1)
Γεώργιος Καραμπίνης (1)	Γιάννης Σούκκας (1)
Νάσος Καραμπίνης (1)	Κώστας Σουλιώτης (1)
Νικόλαος Καραμήτσιος (1)	Νικόλαος Σταματελόπουλος (5)
Στάθης Κατσιογιάννης	Νικήτας Σταματελόπουλος (4,6)
Νικόλαος Καββαδίας (1)	Κώστας Στράτος (1)
Δημήτριος Κολιόπουλος (4)	Αναγνώστης Στριφτόμπολας (1)
Απόστολος Κολοκοτρώνης (1)	Δήμος Τσέλιος (4)
Γιάννης Κολοκοτρώνης (1,3)	Αναγνώστης Τσοχαντάρης (1,5)
Κωνσταντής Κολοκοτρώνης (1)	Κίτσος Τζαβέλλας (4,6,7)

Πάνος Κολοκοτρώνης (4)
Θεόδωρος Κολοκοτρώνης (4)
Μήτσος Κοντογιάννης (1)
Γιάννης Κουτσαφτόπουλος (1)
Αθανάσιος Κουτσονίκας
Αποστόλης Λεβεντάκης
Δήμος Λυμπερόπουλος-Μήλιος
Γιάννης Μέλιος (4)
Κωνσταντής Μέλιος (4)

Νικόλαος Τζαβέλλας (3,4,6)
Ζηγούρης Τζαβέλλας (4)
Γεώργιος Βαρνακιώτης (1)
Χαράλαμπος Βιλαέτης (1)
Αλέξης Βλαχόπουλος (1)
Κωνσταντίνος Βλαχόπουλος (1)
Λάμπρος Ζάρμπας (1)
Διαμαντής Ζέρβας (4)
Τούσας Ζέρβας (1)

Σειρά κατά την Επανάσταση: (1) Καπετάνιος (2) Ταγματάρχης (3) Συνταγματάρχης (4) Στρατηγός (5) Εκπαιδευτής (6) Αντιπρόσωπος (7) Υπουργός Πολέμου

Στον Κυβερνήτη του Έθνους, τον Ιωάννη Καποδίστρια

Μόλις ο όρθρος χάραξε
 σ' Ανατολή και Δύση
 πιάνει τα σήμαντρα ο παπάς
 κι ο δάσκαλος την πένα
 και με του Ρήγα τη γραφή
 γίνεται Μεγαλέξανδρος,
 Σωκράτης ο ραγιάς τσολιάς,
 Θεμιστοκλής, Κυναίγειρος,
 ο ψυχωμένος των νησιών μας
 ξέκληρος ψαράς.
 Και μέσα απ' τ' Άγιου Ελληνισμού
 την βλαστομένη ρίζα
 άξιος Κυβερνήτης πρόβαλε
 με σέβας, γνώση,
 σθένος στην καρδιά,
 κι αντίδωρα ζωής όπου κληθεί
 σ' ολόκληρη τη γη μοιράζει.
 Καθάριος λόγος, δίκαιος κριτής
 γίνεται των εγκοσμίων ασκητής,
 ακόμα και το λιγνό του το κορμί
 στους άπληστους, στους άρπαγες
 Θυσία το ορίζει.
 Μα η σιγή στο χώμα δε χωρεί
 αν τ' άδικου το αίμα
 σταγόνα - σταγόνα το ποτίζει,
 γιατί θε νάρθει η φωτοδότρα
 της Ιστορίας η αυγή
 και με τον Ήλιο – φως
 τους ίσκιους της βαρειάς
 ξενόδουλης φοβέρας, απειλής,
 σαν την αντάρα
 απόβροχα εξανεμίζει...

Ιωάννα Κόκλα
 Λευκάδα 11-2- 2020

